

DEN NYA KONSUMENT- SKYDDS- LAGSTIFTNINGEN

Andra upplagan

Jan Ramberg

JURISTFÖRLAGET

EX LIBRIS

Knut Rodhe

Denna digitala version av verket är nedladdad från juridikbok.se.

Den licens som tillämpas för de verk som finns på juridikbok.se är **Creative Commons CC BY-NC 4.0**. Licensvillkoren måste följas i sin helhet och dessa finner du här <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode.sv>

Sammanfattningsvis innebär licensen följande:

Tillstånd för användaren att:

- Kopiera och vidare distribuera materialet oavsett medium eller format
- Bearbeta och bygga vidare på materialet

Villkoren för tillståndet är:

- Att användaren ger ett korrekt erkännande, anger en hyperlänk till licensen och anger om bearbetningar är gjorda av verket. Detta ska göras enligt god sed.
- Att användaren inte använder materialet för kommersiella ändamål.
- Att användaren inte tillämpar rättsliga begränsningar eller teknik som begränsar andras rätt att göra något som licensen tillåter.

Se även information på

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.sv>

Jan Ramberg

Den nya konsumentskydds- lagstiftningen

Andra upplagan

Juristförlaget

© Jan Ramberg, AB Intralaw och Juristförlaget JF AB
Stockholm 1990
ISBN 91-7598-464-4
Gotab 92571, Stockholm 1991

Innehåll

Förord	5
Kapitel 1. Inledning	7
Kapitel 2. Konsumentköplagen	11
1. Tillämpningsområdet	11
2. Säljarens skadeståndsskyldighet	12
3. Felbegreppet och marknadsföringsansvaret	17
4. Tidsbestämda garantier	18
5. Risken för varans förstörelse	19
6. Konsumentens rätt att hålla inne betalningen vid säljarens avtalsbrott (den s k detentionsrät- ten)	20
7. Konsumentens hävningsrätt och rätt till avhjälpande av fel eller omleverans	20
8. Avbeställningsrätten	22
9. Konsumentens skadeståndsskyldighet	22
10. Ingen regel om undersökningsplikt före köpet	25
11. Anspråk mot näringsidkare i tidigare säljled	26
Kapitel 3. Jordabalken 4 kap och konsumentköp av fastighet	29
1. Behovet av konsumentskydd och den tvingande regleringens omfattning	29
2. Fastighetsköparens undersöknings- och reklama- tionsplikt	33
3. Fastighetssäljarens felansvar	33
Kapitel 4. Konsumenttjänstlagen	36
1. Den tvingande regleringens tillämplighet på småhusentreprenader	36
2. Marknadsföringsansvaret	36
3. Inställande av arbetet vid konsumentens avtals- brott	37
4. Inskränkning av konsumentens hävningsrätt	37
5. Skärpning av näringsidkarens skadeståndsskyl- dighet	37

Lagtexter	40
1. Konsumentköplagen	40
2. Konsumenttjänstlagen	54
3. Jordabalken 4 kap	69

Förord

Regeringen har i månadsskiftet oktober/november 1989 överlämnat lagrådsremisser beträffande förslag till ny lagstiftning på konsumentskyddsområdet. Dessa förslag föranleds främst av önskemålet att få till stånd en fullständig konsumentköplag som ansluter sig till den nya köplagen samt behov av ett utökat konsumentskydd vid konsumentköp av fastighet och sk småhusentreprenader. Dessutom anpassas i viss mån såväl jordabalkens regler om fastighetsköp som reglerna om marknadsföringsansvar och skadeståndsskyldighet i konsumenttjänstlagen till motsvarande bestämmelser i den nya köplagen. Lagrådet har granskat remisserna och har i protokoll 1989-12-21 föreslagit vissa modifieringar.

Denna redogörelse tar sikte på de huvudsakliga nyheterna. För en kompletterande kommentar till rättsreglerna på de berörda områdena hänvisas beträffande köp av lösa saker till J Hellner-J Ramberg, Speciell avtalsrätt I. Köprätt, Stockholm 1989 samt beträffande fastighetsköp och konsumenttjänster till J Hellner, Speciell avtalsrätt II. Kontraktsrätt, Stockholm 1984. Hänvisningarna till "köplagen", "konsumentköplagen", "jordabalken" och "konsumenttjänstlagen" avser lagarna i den utformning som föreslås i Prop 1988/1989:76 samt de ovannämnda lagrådsremisserna.

Stockholm i januari 1990

Jan Ramberg

I andra upplagan har justeringar gjorts med hänsyn till skillnaden mellan lagtexterna enligt lagrådsremissen och de slutliga av riksdagen antagna lagtexterna (konsumentköplagen SFS 1990:932, konsumenttjänstlagen SFS 1990:935 och jordabalken 4 kap. SFS 1990:936).

Stockholm i november 1990.

Jan Ramberg

Kapitel 1

Inledning

Behovet att genom civilrättslig lagstiftning skydda den som intar en underlägsen ställning i avtalsförhållandet uppmärksammades redan i 1915 års avtalslag och 1915 års lag om avbetalningsköp. Köparen skyddades särskilt mot risken att vid dröjsmål eller underlåtenhet att betala priset gå miste om värdet av redan gjorda betalningar, när varan efter säljarens hävning återgick till denne. Det generella skyddet mot förverkande av pant utan redovisning för pantens värde i avtalslagen 37 § kvarstår alltjämt (det s k förbudet mot *lex commissoria*) och de särskilda reglerna om begränsning av säljarens möjlighet att få återstående skuld förfallen till omedelbar betalning och att ta tillbaka varan vid mindre betalningsdröjsmål återfinns nu i lagen om avbetalningsköp mellan näringsidkare m fl (1978:599) och konsumentkreditlagen (1977:981). I dessa lagar återfinns också en motsvarighet till de särskilda regler om avräkning mellan säljare och köpare vid varans återtagande, som fanns redan i 1915 års lag om avbetalningsköp.

Tanken att den som avtalar huvudsakligen för enskilt ändamål – konsumenten – borde skyddas mer effektivt förverkligades först på allvar med tillkomsten av avtalsvillkorlagen (1971:112) och konsumentköplagen (1973:877). Ett viktigt generellt skydd mot oskäligen avtalsvillkor infördes något senare 1976 med den avtalsrättsliga generalklausulen i 36 § avtalslagen, som anvisar att man vid skälighetsbedömningen skall ta särskild hänsyn till ”den som i egenskap av konsument eller eljest intager en underlägsen ställning i avtalsförhållandet” (36 § andra stycket).

Medvetenhet i näringslivet om behov av konsumentskydd har också lett till särskilda avtalsvillkor och garantisystem till förmån för just konsumenterna. Men lagstiftaren har inte kunnat förhålla sig passiv i förlitan på att ett sådant konsumentskydd skulle utvecklas på marknaden genom privata insatser. Konsumentskyddet säkerställs med två principiellt olika metoder.

Den ena metoden är *marknadsinriktad* och åsyftar dels att ge-

nom konsumentupplysning väcka konsumenternas medvetenhet om produkters och tjänsters egenskaper, dels att genom bestämmelser i marknadsföringslagen (1975:1418) säkerställa att konsumenterna får korrekt och tillräcklig information. Dessutom motverkas "farliga" produkter genom produktsäkerhetslagen (1988:1604). Även avtalsvillkorslagen är marknadsinriktad och syftar till att hindra användningen av oskäligen avtalsvillkor i avtal med konsument. Näringsidkaren kan genom vitessanktionerade förbud av marknadsdomstolen förbjudas att använda sådana villkor. Genom tillkomsten av ytterligare en lag om avtalsvillkor mellan näringsidkare (1984:292) har motsvarande möjlighet att motverka oskäligen avtalsvillkor etablerats även utanför konsumentskyddsområdet.

Den andra metoden är *civilrättslig* och kommer till användning för att, när tvister uppkommit mellan näringsidkare och konsument, tillförsäkra konsumenten ett rimligt konsumentskydd. Ett sådant skydd kan åstadkommas på två olika sätt. För det första kan oskäligen avtalsvillkor *generellt* underkännas eller jämkas med tillämpning av den avtalsrättsliga *generalklausulen*, 36 § avtalslagen. För det andra ingriper lagstiftaren med *tvingande regler* inom särskilda rättsområden eller för särskilda typsituationer. Med den sistnämnda metoden hindras näringsidkaren att med civilrättslig verkan avtala med konsumenten på *sämre villkor* än vad som gäller enligt de tvingande reglerna. Konsumentköplagen (1973:877) var av denna typ. Metoden används också för att skydda konsumenten i särskilda typsituationer, t ex vid hemförsäljning då konsumenten kan frestas till förhastade köpbeslut. Genom hemförsäljningslagen (1981:1361) – lagen om den sk ångerveckan – har konsumenten beretts möjlighet att undgå bundenhet genom att underrätta näringsidkaren att han ångrat sig.

Konsumentskyddet har successivt kommit att omfatta allt flera rättsområden. I konsumentkreditlagen har konsumenten i flera avseenden fått ett mer effektivt skydd än enligt 1915 års lag om avbetalningsköp både genom marknadsrättsliga regler (upplysningsskyldighet beträffande sk effektiv ränta m m) och civilrättsliga regler. Vidare har genom konsumentförsäkringslagen (1980:38) konsumenten fått visst skydd mot uppsägning av försäkringen och mot upphörande eller begränsning av försäkrings-

skyddet; försäkringsgivaren har dessutom ålagts skyldighet att lämna den information som konsumenten behöver.

Ett viktigt område rör tjänster. Dessa täcker ett synnerligen stort område och är av varierande slag. I huvudsak skiljer man mellan arbete på lösa saker eller på fast egendom m m – det s k materiella arbetsbetinget – samt transport- och förvaringstjänster på ena sidan och rådgivning samt uppdrag att handlägga angelägenheter för annan på andra sidan (s k immateriella tjänster respektive sysslomannaskap; HB 18 kap). Genom konsumenttjänstlagen (1985:716) tillförsäkras konsumenten skydd vid vissa av dessa tjänster, nämligen i huvudsak tjänster som avser arbete på lösa saker eller på fast egendom m m samt förvaring av lösa saker, dock ej behandling eller förvaring av levande djur. Där emot faller transportavtal utanför konsumenttjänstlagen, vilket dock förklaras av att de flesta transportavtal regleras av generell tvingande lagbestämmelser oavsett transportköparens ställning . Ett särskilt undantag gjordes i konsumenttjänstlagen för *uppförande* av byggnader för bostadsändamål som hittills fallit utanför konsumentskyddsområdet. Detsamma gäller fastighetsköp före 1 januari 1991 som regleras av de *dispositiva* reglerna i JB 4 kap.

Den nya konsumentskyddslagstiftningen som nu skall redovisas har två syften. För det första avser den att *komplettera* konsumentskyddet med tvingande regler för vissa konsumentköp av fastigheter samt för vissa avtal om uppförande av hus för bostadsändamål (de s k småhusentreprenaderna). För det andra åsyftas en anpassning till de köprättsliga reglerna som införs med den nya köplagen (Prop 1988/89:76). Övergången från 1905 års köplag till den nya köplagen kommer att medföra åtskilliga nyheter med betydande kedjereaktioner inom hela obligationsrätten. Vidare har det ansetts otillfredsställande att, såsom var fallet i 1973 års konsumentköplag, endast punktvis reglerar en del frågor. I stället kommer den nya konsumentköplagen i princip att uttömmande reglera det köprättsliga förhållandet mellan näringsidkaren och konsumenten. Givetvis bygger den nya konsumentköplagen i mycket stor utsträckning på den nya köplagens bestämmelser, dock med den viktiga skillnaden att bestämmelserna i konsumentköplagen, liksom nu, är *tvingande* (med undantag för köp av ”byggnadsdelar” i vissa fall). Dessutom föreslås konsumenten i

åtskilliga hänseenden får en bättre ställning än vad som gäller för köparen enligt köplagen.

Köp och tjänster av det slag som regleras i konsumenttjänstlagen har ett nära samband. I många fall kan det dessutom vara svårt att dra gränsen mellan köp och tjänster och avgöra när, som det heter, "tjänsten utgör den överväganden delen" av näringsidkarens förpliktelse och därmed undanta avtalet från köplagens eller konsumentköplagens tillämpningsområde. Bland annat av detta skäl är det angeläget att bestämmelserna för köp och tjänster blir så lika som möjligt. Tillkomsten av de nya lagarna har därför medfört ett behov att anpassa konsumenttjänstlagen till det nya köprättsliga regelsystemet.

Kapitel 2

Konsumentköplagen

Konsumentköplagen har i stort sett fått det innehåll som förutskickas i J Hellner–J Ramberg, Speciell avtalsrätt I. Köprätt, Stockholm 1989, kap 14. Den bygger på köplagen men med den viktiga skillnaden att bestämmelserna gjorts *tvingande* vid konsumentköp och dessutom på åtskilliga punkter fått ett för konsumenten förmånligare innehåll. Detta gäller i synnerhet konsumentens rätt att få *skadestånd* vid säljarens avtalsbrott. Även i övrigt föreligger vissa för konsumenten fördelaktigare regler jämfört med vad som gäller enligt köplagen. Efter redogörelsen för konsumentköplagens tillämpningsområde (1) redovisas vad som gäller för säljarens skadeståndsskyldighet (2). Därefter följer redogörelsen de rubriker som återfinns i Hellner–Ramberg a a s 280–282 (3-11).

1. Tillämpningsområdet

Konsumentköplagen gäller köp av *lösa saker* som en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet säljer till en konsument huvudsakligen för enskilt ändamål (1 §). Den gäller också när säljaren inte är näringsidkare, men köpet *förmedlas* för säljaren av en näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet. I sistnämnda fall svarar såväl näringsidkaren som säljaren *solidariskt* för de skyldigheter som uppkommer för säljaren enligt konsumentköplagen. Om i ett sådant fall konsumenten riktar sitt krav mot näringsidkaren, får emellertid säljaren räkna med att i sista hand svara för de kostnader som näringsidkaren kan ha haft för att tillgodose konsumenten.

Liksom köplagen gäller konsumentköplagen även för byte. Det bör observeras att begränsningen av tillämpningsområdet till ”lösa saker” utesluter lös egendom av annat slag, såsom hus på annans mark, bostadsrätter, fordringar, aktier och andra värdepapper. Anledningen till att konsumentköplagen inte som köplagen omfattar all lös egendom är att man i så fall inte kunnat sätta konsumentskyddsnivån så hög som önskvärt.

Om konsumenten köper en husbyggsats för att med den uppföra ett hus är konsumentköplagen direkt tillämplig. Undantag från den tvingande regleringen föreslås dock för köp av "byggnadsdelar" om köparen tillförsäkras det konsumentskydd som är en förutsättning för statlig bostadsfinansiering (3 § andra stycket). Det kan i detta sammanhang nämnas att köp av byggnad på annans mark som uppförts för stadigvarande bruk numera är undantaget från köplagens bestämmelser om fel i varan för att i stället omfattas av jordabalkens motsvarande regler om fastighetsköp i 4 kap. Vidare är reglerna om fastighetsköp i jordabalken tvingande vid konsumentköp men med undantag för fall när konsumenten får det skydd som gäller för statlig bostadsfinansiering (jordabalken 4 kap 19 d § andra stycket; se vidare härom nedan kap 3).

Konsumentköplagen innehåller i princip samma avgränsning mellan tillverkningsköp och arbetsbeting och övriga tjänster som köplagen (2 §). Om sålunda konsumenten själv skall tillhandahålla en väsentlig del av materialet för tillverkningen blir inte konsumentköplagen utan i stället konsumenttjänstlagen (§ 2 punkt 1) tillämplig. Detsamma gäller om näringsidkaren inte bara skall leverera en vara utan också utföra arbete eller någon annan tjänst och tjänsten utgör den övervägande delen av hans åtagande. I stället gäller då konsumenttjänstlagen om tjänsten avser arbete på lösa saker, fast egendom, byggnader eller andra anläggningar på mark eller i vatten eller på andra fasta saker (konsumenttjänstlagen 1 § punkterna 1–2). Konsumenttjänstlagen omfattar även de sk småhusentreprenaderna men med samma undantag i 3 § andra stycket från den tvingande regleringen som gäller enligt konsumentköplagen 3 § andra stycket och jordabalken 4 kap 19 d § andra stycket för fall när konsumentskydd uppnås vid statlig bostadsfinansiering (se vidare härom nedan kap 4).

2. Säljarens skadeståndsskyldighet

I köplagen görs skillnad mellan *direkt* och *indirekt* förlust. Det sk kontrollansvaret gäller för direkt förlust, medan indirekt förlust endast ersätts om säljaren förfarit försumligt eller, vid felansvaret, dessutom om säljaren har lämnat en särskild utfästelse be-

träffande varan. Denna skillnad återfinns inte i konsumentköplagen. I princip har konsumenten rätt till ersättning för *all skada* som han lider genom säljarens dröjsmål eller genom att varan är felaktig. Säljarens enda möjlighet att undgå skadeståndsskyldigheten är att han visar, att dröjsmålet eller underlåtenheten att avlämna en felfri vara beror på ett hinder utanför hans kontroll som han inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpet och vars följder han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit (konsumentköplagen 14, 30 §§). Jämfört med 1973 års konsumentköplag är ansvaret strängare, eftersom det inte räcker att säljaren visar sig fri från vållande (det s k presumtionsansvaret i 1973 års konsumentköplag 6 §). Näringsidkaren har emellertid enligt 32 § möjlighet att friskriva sig från skyldigheten att betala för sådan förlust som inträffat i näringsverksamhet.

Till skillnad från köplagen upptar konsumentköplagen föreskrifter om säljarens ansvar för skada som på grund av fel i den sålda varan uppkommer på annan egendom (s k *produktansvar* för sakskador, 31 §). En förutsättning är att en sådan skada uppkommer på köparens egendom eller egendom som tillhör "någon medlem i hans hushåll" och dessutom att egendomen är "avsedd huvudsakligen för enskilt ändamål". Om på grund av fel i den sålda varan skada uppkommer på person eller på sådan egendom som inte är avsedd huvudsakligen för enskilt ändamål – t ex egendom som avses att användas i köparens näringsverksamhet – gäller inte bestämmelserna om produktansvar i konsumentköplagen. I stället kan skadeståndsanspråk riktas mot säljaren enligt utomobligatoriska skadeståndsregler (se härom bl a NJA 1989 s 389 där HD slog fast ett strikt ansvar oberoende av vårdslöshet för den skada som drabbat en person som insjuknat efter att ha ätit salmonellasmittad mat serverad vid en skolbespisning). Produktansvaret kommer inom den närmaste framtiden att regleras av en särskild produktskadelag som för närvarande förbereds i justitiedepartementet (Ds 1989:79).

Skadeståndsposterna som anges i 32 § konsumentköplagen innefattar:

1. utgiftsersättning;
2. inkomstförlust;

3. prisskillnad som uppkommer vid köparens täckningsköp till ett högre pris än det avtalade eller när marknadspriset stigit vid tidpunkten för hävningen (33 § konsumentköplagen) samt
4. annan förlust.

Utgiftsersättning kan utgå för kostnader i samband med reklamation (telefonsamtal, porto, resor, transporter m m) samt på grund av de kostnader som direkt föranletts av felet eller dröjsmålet, t ex kostnader för bärgning av en bil, taxiresor, övernattnings på hotell m m. Vidare kan utgiftsersättning komma i fråga när konsumenten försöker kompensera sig för att han inte fått tillgång till den köpta varan, t ex kostnader för att hyra en ersättningsbil, en TV-apparat eller diverse kostnader för att anlita tjänster av andra (t ex betalning till en tvättinrättning när en tvättmaskin är obrukbar). Konsumenten är, liksom köpare i allmänhet enligt köplagen 70 § första stycket, skyldig att vidta *skäliga åtgärder för att begränsa sin skada* (42 § konsumentköplagen). Han får t ex inte välja ett onödigt kostsamt transportsätt, såsom t ex taxi eller flyg, om han med hänsyn till omständigheterna lika gärna hade kunnat åka buss eller tåg. Om konsumenten har ett dagligt behov av varan, t ex av en barnvagn, bör kravet bedömas mera generöst än när det är fråga om en vara som används mera sällan, t ex en kamera.

Konsumenten har även rätt till ersättning för *inkomstförlust*, t ex om han drabbas av ett löneavdrag när han på grund av ett fel eller ett dröjsmål måste stanna hemma från arbetet för att ta emot eller besöka säljaren eller någon representant för denne. Även i övrigt kan konsumenten få ersättning för förlust av arbetsförtjänst och detta gäller oavsett om det är fråga om inkomst av anställning eller av annat förvärvsarbete. Men även i detta hänseende gäller att konsumenten är skyldig att begränsa sin förlust. Ersättning för inkomstförlust bör därför inte komma i fråga om konsumenten skäligen kunnat utnyttja sin fritid för att besöka säljaren i syfte att få ett fel åtgärdat. Konsumenten är på vanligt sätt skyldig att styrka sin förlust och i förekommande fall förete intyg från arbetsgivaren. Ersättning för inkomstförlust utgör skattepliktig inkomst för konsumenten och säljaren måste därför bland annat också avge kontrolluppgift till skattemyndigheterna. Efter-

som skadeståndsansvaret enligt konsumentköplagen är tvingande, är det inte möjligt att i avtalet föreskriva vissa självrisker för konsumenten eller att maximera rätten till ersättning. Detta hindrar emellertid inte att man i köpavtalet kommer överens om vissa schablonbelopp, låt vara att köparen har rätt till ytterligare ersättning om han kan visa att hans förlust är större. Härmed kan man också i viss omfattning undvika de svårigheter som alltid är förenade med att bestämma ett skadeståndsbelopp och den byråkrati som utlöses med intyg, kontrolluppgifter m m. Det kan antas att genomsnittskonsumenten föredrar sålunda schabloniserade ersättningsbelopp som ett slags "plåster på sårn" hellre än att behöva underkasta sig de besvär som är förenade med att bevisa och erhålla ersättning för inkomstförlust.

Medan ersättning för *prisskillnad* endast kommer i fråga efter hävning av köpet, och i så fall beräknas efter samma principer som gäller i köplagen 68, 69 §§, kan konsumentens rätt till ersättning för "annan förlust" bli betydligt svårare att beräkna. Till en början gäller den skadeståndsrättsliga principen att ersättning inte utgår för mycket avlägsna, onormala eller opåräknliga följder av avtalsbrottet (den sk adekvansregeln). Som tidigare nämnts görs emellertid ingen skillnad mellan direkt och indirekt förlust.

De typiska *följdförluster* som kan drabba en konsument blir normalt inte särskilt omfattande. Redan härvidlag föreligger en skillnad mellan konsumentköp och näringsidkarköp. Som exempel på följdförluster som kan drabba en konsument kan nämnas kostnader som blivit onyttiga på grund av att varan varit felaktig eller avlämnats för sent. Det kan t ex tänkas att kostnader uppkommer i samband med att en semesterresa måste ställas in eller att ett föremål på grund av fel inte kan utnyttjas under viss tid, så att konsumenten vid köp av dyrare kapitalvaror inte får den nytta av varan som svarar mot hans kapitalkostnad. I sådana fall kan ersättning utgå för sk stillestånd. I viss omfattning kan ersättning för "annan förlust" också medges för sådana besvär och olägenheter som inte direkt kan mätas i pengar.

Även konsumentköplagen innehåller en bestämmelse om *jämkning* av skadeståndsskyldigheten (jfr 70 § andra stycket köplagen). Sålunda föreskrivs i 34 § konsumentköplagen att skade-

ståndet kan jämkas om det skulle bli oskäligt betungande med hänsyn till "den skadeståndsskyldiges ekonomiska förhållanden". Vid jämkningen skall särskilt beaktas om konsumenten har en försäkring som kan tas i anspråk eller om han haft möjlighet att försäkra sig på vanliga villkor (t ex genom en hemförsäkring). Det finns t ex ingen anledning att genom säljarens skadeståndsansvar öppna möjlighet för ett hemförsäkringsbolag att regressvis kräva ersättning av säljaren för sådan skada som drabbat försäkrad egendom i konsumentens hem. Av betydelse är även "den skadeståndsskyldiges möjligheter att förutse och hindra skadan samt andra särskilda omständigheter". Jämkning bör inte komma i fråga annat än om skadeståndsskyldigheten uppgår till ganska betydande belopp. Normala skadeståndsrisker bör näringsidkaren kalkylera in i sin prissättning eller på annat sätt beakta i verksamheten. Konsumenten bör inte behöva finna sig i en jämkning av skadeståndet på den grund att han råkat ut för en näringsidkare med en dåligt planerad rörelseekonomi. När medvållande har förekommit på den skadelidandes sida kan skadeståndet jämkas med tillämpning av 6 kap 1 § andra och tredje styckena skadeståndslagen. Det sägs i lagrådsremissen att dessa bestämmelser i skadeståndslagen i och för sig är tillämpliga även i kontraktsförhållanden och att "det saknas skäl att göra undantag för dem vid konsumentköp".

En förutsättning för att konsumenten skall kunna få rätt till skadestånd av säljaren är att han *reklamerar* inom skälig tid när varan avlämnats för sent eller när han märkt eller borde ha märkt ett fel i varan (15, 23 §§ konsumentköplagen). Liksom enligt köplagen gäller med avseende på fel i varan en yttersta preskriptionstid på två år. Reklamation vid fel i varan kan också göras hos någon annan än säljaren, om konsumentköpet förmedlats av en näringsidkare eller om någon lämnat ett särskilt åtagande att svara för varan. Även om reklamation skett för sent eller till och med om tvåårstiden överskridits, kan konsumenten få lov att åberopa att varan är felaktig, om nämligen säljaren har handlat grovt vårdslöst eller i strid mot tro och heder eller om varan medför fara för annans liv eller hälsa (24 § konsumentköplagen; jfr 33 § köplagen).

3. Felbegreppet och marknadsföringsansvaret

De för köparen fördelaktiga reglerna om vad som skall avses som fel i varan enligt köplagen (17–19 §§ köplagen) gäller även vid konsumentköp. Dessutom gäller ytterligare fördelar för konsumenten. Sålunda föreskrivs i 16 § konsumentköplagen att varan ”skall vara åtföljd av de anvisningar som behövs för dess montering, användning, förvaring och skötsel”. Enligt ordalydelsen förefaller denna bestämmelse gälla även om köpavtalet inte innehåller några bestämmelser om sådana ”anvisningar”. Men det måste i så fall röra sig om sådana anvisningar som verkligen behövs för att konsumenten skall kunna tillgodogöra sig varan. Normalt bör säljaren kunna utgå från att köparen har för konsumenter i allmänhet normala kunskaper. Det framhålles dock i lagrådsremissen att det i princip är ”den enskilde köparens behov av anvisningarna som skall vara avgörande”. Kravet på de anvisningar som skall åtfölja varan måste anpassas till den kategori av konsumenter som den ifrågavarande typen av försäljning vänder sig till. Man bör inte kunna kräva av säljaren ”att han utformar anvisningarna så elementärt att de skall passa även för den tekniskt helt obevandrade konsumenten”. Om uteblivna eller felaktiga anvisningar leder till att varan skadas får köparen samma rättigheter mot säljaren som gäller vid fel i varan (rätt till avhjälpning, omleverans, prisavdrag eller hävning).

Bestämmelsen om säljarens *marknadsföringsansvar* i 19 § konsumentköplagen stämmer i stort sett överens med motsvarande bestämmelse i 18 § köplagen. Emellertid har i 19 § fjärde stycket lagts till en särskild bestämmelse om säljarens ansvar när han underlåtit att lämna sådan information som han ålagts att lämna enligt marknadsföringslagen (1975:1418) eller produktsäkerhetslagen (1988:1604). Vidare finns en särskild bestämmelse i 18 § konsumentköplagen med avseende på sådana varor som sålts i strid mot förbud enligt de nämnda lagarna eller mot andra försäljningsförbud, som syftar till att förebygga att någon som använder varan drabbas av ohälsa eller olycksfall eller för att annars hindra användningen av en vara som inte är tillförlitlig från säkerhets synpunkt. Denna bestämmelse föreskriver också rent generellt att varan skall anses felaktig om den ”är så bristfällig att dess användning medför påtaglig fara för liv eller hälsa”.

Bestämmelsen om villkoret ”i befintligt skick” i 17 § konsumentköplagen är kortare än motsvarande bestämmelse i köplagen (19 §). Anledningen till detta är att bestämmelserna om säljarens marknadsföringsansvar i 19 § konsumentköplagen är tvingande. Det finns därför ingen anledning att i 17 § konsumentköplagen särskilt reglera de fall när varan inte överensstämmer med lämnade uppgifter om dess egenskaper eller användning. Det är inte heller nödvändigt att, liksom i köplagen 19 §, behandla det fall när säljaren *underlåtit* att upplysa köparen om väsentliga förhållanden rörande varan, eftersom näringsidkarens upplysningsplikt *generellt* regleras i 16 § tredje stycket punkt 2 och gäller för alla typer av köp. Det bör emellertid observeras att den centrala delen av bestämmelsen om befintligt skick, som handlar om varans tillstånd jämfört med priset och övriga omständigheter, fått en annan lydelse i konsumentköplagen. Medan köplagen härvidlag föreskriver att en vara som sålts ”i befintligt skick” skall anses felaktig om den är ”i väsentligt sämre skick än köparen med hänsyn till varans pris och övriga omständigheter med fog har kunnat förutsätta” har ordet ”väsentligt” utgått ur 17 § konsumentköplagen. Denna skillnad i lydelsen av de båda lagarna rörande tolkningen av ett och samma uttryck kan komma att medföra en del egendomliga resultat i rättstillämpningen. För det första framgår nu med all tydlighet det olämpliga att överhuvud förse den dispositiva köplagen med en särregel för just avtalsvillkoret ”i befintligt skick” (se för en kritisk inställning J Ramberg, Allmän avtalsrätt, Stockholm 1989, s 106). En näringsidkare ”i underlägsen ställning” som får varan i sämre skick – dock inte i *väsentligt* sämre skick – än vad han räknat med skulle troligen ha varit mer betjänt av en *allsidig* prövning av avtalsvillkorets skälighet enligt 36 § avtalslagen än av den *snävare* bedömning som skall företas enligt särregeln i 19 § köplagen. För det andra inbjuder upptrappningen av konsumentskyddet i 17 § konsumentköplagen till en civilrättslig prisövervakning snarare än till den jämkning av oskäliga avtalsvillkor i konsumentavtal som kan anses erforderlig från allmän synpunkt.

4. Tidsbestämda garantier

Som förutskickats i Hellner-Ramberg a a s 280 har konsumentköplagen i 21 § försetts med samma konsumentvänliga regel för tolkning av tidsbestämda garantier som återfinns i 14 § konsumenttjänstlagen. Med hänsyn till den kritik som riktats mot valet av uttrycket "försämring" (J Ramberg, Allmän avtalsrätt, Stockholm 1989, s 237) förklaras nu i lagrådsremissen att med "försämring" avses självfallet (!) inte varje försämring utan "det skall vara fråga om en bristfällighet i någon form". Och en sådan typ av "försämring" visar sig vanligen genom en "funktionssvikt under garantitiden". Som exempel nämns att bromsarna på en bil inte har tillfredsställande verkan eller att textilier, vars färgbeständighet har garanterats, bleknar under garantitiden.

5. Risken för varans förstörelse

Även vid konsumentköp gäller huvudregeln att risken för varans förstörelse (den s k faran) går över på köparen först när varan avlämnas. Emellertid görs inte samma undantag som enligt köplagen 7 § gäller vid transportköp, då risken i vissa fall går över på köparen redan när varan lämnas över till förste självständiga fraktförare. Inte ens om köparen underlåter att i rätt tid hämta eller ta emot en vara som hålls tillgänglig för honom (s k mora accipiendi) går risken över på köparen. Han bär dock risken för försämring som inträder därefter och "som beror enbart på varans egen beskaffenhet" (20 § andra stycket konsumentköplagen). Som exempel nämns frukt som har ruttnat. Däremot, sägs det, går faran inte över på konsumenten om han t ex underlåter att hämta en möbel som står utomhus och som skadas av regn. Bestämmelsen kan synas något egendomlig, men principen att den som har egendomen i sin besittning är närmast att bära risken för skada och förlust har fått företräde framför den eljest normala påföljden av avtalsbrottet att inte hämta varan på avtalad tid.

Som framhållits i Hellner-Ramberg a a s 75 måste frågan om varan är felaktig bedömas med hänsyn till dess beskaffenhet när risken för varan går över på köparen – detta gäller enligt 21 § köplagen – eftersom säljaren ju har att svara för varans beskaf-

fenhet före fareövergången. Efter påpekande av lagrådet har den text som föreslogs i lagrådsremissen korrigerats men på ett egenomligt sätt. Först sägs i 8 § att risken går över när varan avlämnas. Och sedan sägs i 20 § att frågan om varan är felaktig skall bedömas med hänsyn till dess beskaffenhet när den avlämnas. I samma lagrum regleras sedan undantaget att säljaren, när köparen underlåter att hämta eller ta emot varan i rätt tid, undgår ansvar om det inträffar en försämring av varan som beror på dess egen beskaffenhet. Såväl den undantagslösa regeln om riskövergång vid tidpunkten för avlämnandet som regeln om bedömning av varans avtalsenlighet vid samma tidpunkt är principiellt felaktig. Felen neutraliseras på sätt och vis genom undantagsregeln om risken för varans försämring vid köparens försummelse att hämta eller ta emot den i rätt tid. Det hade emellertid varit bättre om man hade behandlat undantaget från regeln om riskövergång vid avlämnandet i det lagrum som behandlar just denna fråga (8 §) och hållit fast vid den grundläggande köprättsliga principen att bedömningen av varans avtalsenlighet skall ske vid tidpunkten för riskövergången och *inte* vid tidpunkten för avlämnandet (jfr köplagen 21 §).

6. Konsumentens rätt att hålla inne betalningen vid säljarens avtalsbrott (den s k detentionsrätten)

Konsumentens detentionsrätt regleras i 11 och 25 §§ konsumentköplagen. Den är något utökad jämfört med vad som gäller enligt köplagen (42 §). Enligt bestämmelsen i 42 § köplagen "får köparen hålla inne så mycket av betalningen som motsvarar kravet", medan konsumenten enligt 11, 25 §§ konsumentköplagen får hålla inne så mycket "som fordras för att ge honom *säkerhet* för hans krav" på grund av dröjsmål respektive fel i varan. Risken för konsumenten att han gör sig skyldig till betalningsdröjsmål om han håller inne för mycket har sålunda något modifierats jämfört med vad som gäller enligt köplagen. I lagrådsremissen framhålls att köparen, med hänsyn till svårigheten att exakt bestämma storleken av sina anspråk, måste "ges en marginal som medför att det framstår som säkert att det belopp som han håller inne kommer att täcka hans krav". Han kan utnyttja sin rätt att hålla inne betalningen omedelbart och med avseende på de poster som när-

mast förfaller till betalning om den skall erläggas vid olika tidpunkter. Han behöver alltså inte fortsätta att erlägga förfallande poster till dess att skulden motsvarar det belopp som han har rätt att hålla inne.

7. Konsumentens hävningsrätt och rätt till avhjälpande av fel eller omleverans

Såsom antagits i Hellner-Ramberg a a s 281 får konsumenten bättre möjlighet att häva köpet vid dröjsmål eller fel i varan jämfört med vad som gäller enligt köplagen. Det räcker med att dröjsmålet eller felet varit av *väsentlig betydelse för konsumenten*. Det spelar härvidlag ingen roll om säljaren inte insett eller bort inse dröjsmålets eller felets väsentlighet för konsumenten. Det framhålls emellertid i lagrådsremissen att konsumenten har bevisbördan för avtalsbrottets väsentlighet. Om tex ett dröjsmål endast är kortvarigt, måste konsumenten därför visa på någon särskild omständighet som gör att dröjsmålet trots sin kortvarighet varit av väsentlig betydelse just för honom.

Ytterligare en skillnad föreligger enligt 13 § tredje stycket konsumentköplagen. Även när konsumenten inte förelagt säljaren en *bestämd* tilläggstid utan endast krävt fullgörelse av köpet, får köparen häva köpet om varan inte avlämnas inom en skälig tid efter det att kravet framställdes. Denna bestämmelse kan bli av betydelse för konsumenten när dröjsmålet ännu inte blivit så väsentligt att han kunnat häva enligt huvudregeln. Den omständigheten att han så att säga purrat säljaren förbättrar sålunda hans hävningsmöjligheter.

Såsom framhålles i Hellner-Ramberg a a s 176 bör man ställa upp samma förutsättningar för omleverans som gäller för hävning, eftersom ju även omleveransen innebär att den felaktiga varan återgår till säljaren. Denna princip har man emellertid frångått i konsumentköplagen 26 §. Rätten till omleverans begränsas endast av förutsättningen att den skall kunna "ske utan oskälig kostnad eller olägenhet för säljaren". Konsumenten kan välja om han vill kräva avhjälpande av fel eller omleverans men säljaren är inte bunden av detta val, eftersom han enligt 27 § konsumentköplagen – oberoende av vilken påföljd som konsumenten kräver – har *rätt* att avhjälpa felet i stället för att företa omleverans.

Bestämmelserna i 27 § konsumentköplagen leder därför till att det i praktiken ofta blir säljaren som avgör om den felaktiga varan skall repareras eller inte. Bestämmelserna härom har emellertid fått en något annan och för konsumenten förmånligare lydelse än i 36 § köplagen. När konsumenten reklamerar måste nämligen säljaren utan uppskov erbjuda sig att avhjälpa felet eller företa omleverans. Åtgärden måste ske inom skälig tid efter reklamationen och dessutom utan varje kostnad för konsumenten. Enligt köplagen 36 § räcker det att åtgärden kan ske utan väsentlig olägenhet för köparen och dessutom "utan risk för att köparen inte får sina egna kostnader ersatta av säljaren".

8. Avbeställningsrätten

Köparens sk "avbeställningsrätt", är enligt köplagen 52 § andra stycket begränsad till de fall då varan skall tillverkas eller anskaffas särskilt för köparen. Eftersom köparens avbeställning i princip betraktas på samma sätt som en obefogad hävning och utlöser samma ersättningsskyldighet (se nedan i nästa avsnitt) är det strängt taget missvisande att tala om en "avbeställningsrätt". Vad det rör sig om är i stället att köparen har rätt att avvisa säljarens fullgörande av avtalet. Köparen behöver med andra ord inte finna sig i att säljaren begär att få det avtalade priset mot avlämnande av varan. Det belopp som köparen har att erlagga efter "avbeställning" kan bli avsevärt mindre än det avtalade priset, särskilt om avbeställningen *sker tidigt* innan säljaren har vidtagit de åtgärder som krävs för avlämnandet.

Med hänsyn till att avbeställningen är förenad med en skyldighet för konsumenten att betala ersättning har han i 37 § konsumentköplagen fått en *generell* möjlighet att avbeställa varan. Denna möjlighet gäller intill dess att varan har avlämnats. Eftersom konsumenten är skyldig att utge ersättning till säljaren är det viktigt att inte förväxla denna avbeställningsrätt med vad som gäller vid sk öppet köp, då konsumenten utan ersättning kan lämna tillbaka den vara som han har köpt. Vidare kan man i detta sammanhang erinra om den rätt som konsumenten har vid hemförsäljning att frånträda köpet inom en vecka utan att bli ersättningsskyldig mot säljaren (hemförsäljningslagen 6 §).

9. Konsumentens skadeståndsskyldighet

Den ersättning som skall utgå till säljaren när denne häver köpet på grund av konsumentens avtalsbrott, eller när konsumenten själv häver avtalet utan fog eller begagnar sin avbeställningsrätt enligt 37 § konsumentköplagen, bestäms på samma sätt. Bortsett från en erinran i 67 § om att skadeståndet omfattar "ersättning för utgifter, prisskillnad, utebliven vinst och annan direkt eller indirekt förlust" saknar köplagen närmare regler för bestämmandet av skadeståndersättningen. Här gäller i stället den allmänna huvudprincipen att skadestånd skall utgå för det sk *positiva kontraktsintresset*, d v s den som drabbas av avtalsbrottet skall i princip försättas i samma ekonomiska ställning som han hade haft om han hade fått avtalsenlig fullgörelse. Denna grundläggande avtalsrättsliga princip frångås i konsumentköplagen. Konsumenten behöver nämligen inte nödvändigtvis betala skadestånd till säljaren motsvarande dennes positiva kontraktsintresse.

Enligt 41 § konsumentköplagen sammansätts skadeståndet av kostnadsersättning samt "förlust i övrigt". Kostnadsersättningen avser *dels* sådana kostnader som säljaren kan ha haft för att ingå och fullgöra avtalet i den mån som han inte kan få kompensation för dessa på annat sätt (t ex genom att sälja varan till annan), *dels* kostnader till följd av hävningen eller avbeställningen (t ex genom att en pågående tillverkning måste avbrytas). Vid bestämningen av säljarens rätt till ersättning för "förlust i övrigt" anvisar lagtexten en skälighetsbedömning. Vid denna skall hänsyn tas "till priset för varan, tidpunkten för hävningen eller avbeställningen, omfattningen av nedlagt arbete och omständigheterna i övrigt". Köparens motiv för en avbeställning är i princip utan betydelse.

Av särskild betydelse vid bestämmandet av ersättningen är tidpunkten för hävningen eller avbeställningen och omfattningen av nedlagt arbete. Man utgår från att säljaren successivt tjänar in sin vinst och därvid får bidrag till sina allmänna kostnader. Genom en tidig avbeställning kan åtskilliga kostnader undvikas när säljaren kan avbryta en tillverkning av varan eller undgå att behöva beställa, transportera eller förvara den. Emellertid bör säljaren i princip ha rätt till "viss ersättning" för att själva affären går om intet och detta sålunda även om avbeställningen eller hävningen

sker i ett mycket tidigt skede innan säljaren har hunnit ådra sig några kostnader. Om säljaren har avböjt andra uppdrag genom att han har reserverat resurser för att fullgöra avtalet med konsumenten och sedan inte kan utnyttja dessa till fullo vid en avbeställning, bör detta leda till större ersättning. Om säljaren där emot får fördel av att hans resurser frigörs genom avbeställningen, så att han till och med kan utnyttja dessa på ett ekonomiskt mer fördelaktigt sätt än om han hade varit skyldig att fullfölja köpet, bör ersättningen reduceras med hänsyn härtill. Avvikelsen från principen om det positiva kontraktsintresset framgår genom ett klart uttalande i lagrådsremissen att säljaren "normalt" inte skall ha rätt att "få full ersättning för sin förlust". Detta framgår också av själva lagtexten som ju uttryckligen anvisar en skälighetsbedömning. I vissa undantagsfall kan det emellertid vara skäligt att säljaren får rätt till full ersättning, t ex när en avbeställning av ett tillverkningsköp sker först sedan varan har färdigtillverkats och säljaren inte har några möjligheter att finna en ny köpare till den tillverkade varan. Säljaren har i princip bevisbördan för de förluster som han begär ersättning för. Genom att förlustposterna adderas bygger beräkningen av skadeståndet på den s k *additionsprincipen*. Utanför konsumentskyddsområdet kan det vara naturligare att i stället tillämpa den s k *subtraktionsprincipen*, som innebär att säljaren får ersättning för hela det avtalade priset med avdrag för sådana kostnader som han sparar eller kunnat spara genom att inte behöva fullgöra avtalet (se härom Hellner-Ramberg a a s 216).

Oavsett vilken metod man använder medför beräkningen av det skadestånd som skall utgå till säljaren betydande svårigheter. Det kan därför vara en fördel för såväl konsumenten som säljaren att redan i avtalet bestämma den ersättning som skall utgå vid avbeställning (s k *avbeställningserättning*). Det kan också vara lämpligt att relatera en sådan i förväg bestämd avbeställningserättning till tidpunkten för avbeställningen, så att en tidig avbeställning medför mindre ersättning än en senare (jfr J Ramberg, Allmän avtalsrätt, Stockholm 1989 s 53 f). Avbeställningserättningen får emellertid inte i förväg bestämmas till ett högre belopp än "vad som normalt kan antas tillkomma en säljare som ersättning" enligt 41 § konsumentköplagen.

Liksom enligt köplagen 57 § kan konsumenten undgå skadeståndsskyldighet, om han kan visa att ett dröjsmål berott på händelser "utom kontroll" av visst kvalificerat slag (lagbud, avbrott i den allmänna samfärdseln eller betalningsförmedlingen eller annat liknande hinder) som han inte "skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpet och vars följder han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit".

I 41 § konsumentköplagen har vidare tagits in en särskild regel som befriar konsumenten från *varje* ersättningsskyldighet om han avbeställer varan "innan säljaren har accepterat ett anbud som köparen har lämnat till säljaren". Annorlunda uttryckt innebär detta att konsumentens anbud inte är bindande utan fritt kan återkallas intill dess att det accepteras, d v s en avvikelse från den avtalsrättsliga löftesprincipen (se J Ramberg, Allmän avtalsrätt, Stockholm 1989, s 69 f).

Eftersom bestämmelsen i 41 § konsumentköplagen om det återkalleliga anbudet är tvingande, har konsumenten berövats möjligheten att avge ett oåterkalleligt anbud. I åtskilliga situationer kan detta leda till att konsumenten i särskilda avtal med näringsidkaren förpliktas att betala för sådana förberedande åtgärder som vidtas redan innan anbudet lämnas (t ex undersökning av en vara som skall lämnas i byte vid köp av en ny, bedömning av konsumentens kreditvärdighet inför ett förestående kreditköp eller undersökningar på platsen inför ett eventuellt avtal om köp av husbyggsats). Ambitionen att förbättra konsumentens ställning genom att befria honom från bundenheten till anbudet kan därför motverkas i den mån som konsumenten belastas med kostnader som han kanske eljest skulle ha undgått.

10. Ingen regel om undersökningsplikt före köpet

Medan 20 § köplagen uttryckligen föreskriver att köparen inte får såsom fel åberopa vad han måste antas ha känt till vid köpet, saknas en liknande bestämmelse i konsumentköplagen. Troligen kommer man ändå till samma resultat med tillämpning av avtalsrättsliga principer. Om nämligen en konsument köper en vara med kännedom om dess beskaffenhet vid köpet får han normalt anses ha godtagit varan i föreliggande skick. Skillnaden mellan

köplagen och konsumentköplagen framkommer därför främst när konsumenten har undersökt varan före köpet eller underlåtit att följa säljarens uppmaning att undersöka den. Enligt köplagen 20 § får han då inte som fel åberopa vad han borde ha märkt vid undersökningen. När en motsvarande bestämmelse saknas i konsumentköplagen kommer konsumenten här i ett bättre läge, eftersom han inte riskerar att förlora sin rätt att anmärka på fel som han kunnat upptäcka vid en undersökning före köpet.

11. Anspråk mot näringsidkare i tidigare säljled

Enligt 46 § konsumentköplagen har konsumenten möjlighet att *i vissa fall* rikta sitt anspråk på grund av fel i varan direkt mot en näringsidkare i tidigare säljled som har överlåtit varan för vidareförsäljning. Tanken är att denne i sista hand ändå måste svara för konsekvensen av felet genom att den som konsumenten i sin tur har köpt varan av kan vidareleda anspråket till sin säljare i det tidigare säljledet. Under sådana förhållanden kan möjligheten att så att säga hoppa över den egna säljaren te sig som ett praktiskt alternativ. Betydande invändningar kan emellertid riktas mot ett sådant genombrott av "kontraktsbarriärerna". Enligt avtalsrättsliga principer gäller nämligen att avtalets rättsverkningar begränsas till avtalsparterna och att sådana som står utanför avtalet i vart fall inte skall utsättas för några ekonomiska *nackdelar* genom att behöva svara för anspråk enligt avtal som de inte har haft något att göra med. Och sådana ekonomiska nackdelar kan bland annat uppstå beroende på att avtalen i de olika säljleden aldrig är identiska. En motsvarande bestämmelse med möjlighet för köparen att rikta anspråk mot "bakre led" saknas därför i köplagen.

Konsumentens möjlighet att enligt 46 § konsumentköplagen rikta anspråk mot näringsidkare i tidigare säljled är begränsad till tre situationer, nämligen för det första om säljaren är på obestånd, för det andra om han upphört med sin näringsverksamhet och för det tredje om han "inte kan anträffas".

Rätten att hoppa över den egna säljaren gäller endast i den mån ett "*motsvarande anspråk*" på grund av felet hade kunnat göras gällande mot näringsidkaren i det tidigare säljledet av den

som förvärvat varan från honom. Konsumenten kan då vända sig inte bara mot närmaste avtalspart, t ex en grossist, utan han kan efter eget val vända sig mot någon längre tillbaka i säljkedjan, t ex importören eller tillverkare.

Det bör observeras att rätten att rikta anspråk mot "bakre led" förutsätter att den som anspråket riktas mot har "överlåtit varan för vidareförsäljning". Detta innebär att den som bara säljer sina produkter till den slutlige användaren inte skall behöva räkna med reklamationer från konsumenter som kan ha förvärvat varan på något ovanligt sätt (t ex vid konkursutförsäljning). Vidare kan anspråk mot "bakre led" inte göras gällande mot andra än näringsidkare och sålunda inte mot privatpersoner.

Det är inte så alldeles lätt att avgöra vad som skall anses vara ett "motsvarande anspråk" på grund av felet. Det är emellertid klart att det fel som konsumenten vill åberopa skall ha förelegat redan vid den tidpunkt när näringsidkaren i det tidigare säljledet sålde varan vidare och att konsumenten har att styrka detta förhållande. Vidare kan möjligheten att göra gällande anspråk på grund av köpavtalet mellan parterna i ett tidigare säljled ha fallit bort på grund av att köparen i detta säljled försummat sin undersökningsplikt före köpet enligt 20 § köplagen. På samma sätt kan konsumentens möjligheter till direktkrav mot säljarens leverantör falla bort om denne leverantör redan träffat en uppgörelse med sin köpare och därmed gjort rätt för sig. Detta gäller i vart fall om leverantören vid tidpunkten för uppgörelsen varit i god tro, d v s inte kände till eller borde ha känt till att hans köpare sålt den felaktiga varan vidare och därvid gjort sig skyldig till kontraktsbrott mot konsumenten.

Det bör också observeras att köplagen till skillnad från konsumentköplagen inte reglerar ansvaret för skada på annan egendom än den sålda varan (67 §). Ett anspråk motsvarande det som kan uppkomma enligt 31 § konsumentköplagen vid skada på annan egendom som tillhör köparen eller någon medlem i hans hushåll kan därför inte av konsumenten framföras mot "bakre led", eftersom ett *köprättsligt* grundat anspråk inte uppkommer i det tidigare säljledet. Däremot kan konsumenten i stället mot den tillverkare eller importör som satt varan i omlopp grunda ett anspråk för denna typ av skada på *utomobligatoriska skadeståndsregler* om produktansvar.

Det sägs uttryckligen i 46 § konsumentköplagen andra stycket att bristande reklamation i det tidigare säljledet är utan betydelse för konsumentens rätt till direktkrav. Ett "motsvarande anspråk" hade ju i och för sig kunnat göras gällande mot näringsidkaren i det tidigare säljledet om blott reklamation skett i tid.

Problem uppstår beroende på att avtalen i de olika säljleden inte har samma innehåll. Detta medför att konsumenten inte kan räkna med att få lika stor ekonomisk ersättning från ett tidigare säljled som han kan få från sin egen säljare. Varans pris stiger ju normalt från säljled till säljled. Men den praktiska betydelsen av denna nackdel modifieras i viss mån genom att konsumenten i princip kan välja mellan att få ett fel avhjälpt eller omleverans. Det förhållandet att en näringsidkare i ett tidigare säljled begagnat sig av möjligheten att få till stånd förmånligare avtalsvillkor än vad som kan gälla enligt köplagen och konsumentköplagen inverkar emellertid inte på konsumentens direktkrav. I 46 § andra stycket konsumentköplagen föreskrivs nämligen att avtal som inskränker rätten att göra gällande anspråk endast får åberopas mot konsumenten om en sådan inskränkning med bindande verkan hade kunnat avtalas mellan honom och säljaren.

Enligt en särskild bestämmelse i 46 § tredje stycket kan konsumenten bevara sin rätt till direktkrav mot en näringsidkare i ett tidigare säljled trots att han inte reklamerat enligt 23 § konsumentköplagen hos denne utan endast hos sin egen säljare. Men i så fall måste konsumenten underrätta näringsidkaren om sitt anspråk mot honom inom skälig tid "efter det att han insett eller borde ha insett att han hade anledning att framställa anspråket".

Kapitel 3

Jordabalken 4 kap och konsumentköp av fastighet

1. Behovet av konsumentskydd och den tvingande regleringens omfattning

Säljarens felansvar vid fastighetsköp enligt JB 4 kap 19 § är enligt huvudregeln dispositivt. Ett visst skydd har konsumenter sedan viss tid fått genom det garanti-, försäkrings- och avtalsskydd som ställs som villkor för statlig bostadsfinansiering. Vidare används ofta för konsumenterna särskilt förmånliga standardavtal vid småhusentreprenader, t ex ABS 80 (se U Bernitz, Standardavtalsrätt, 1987 s 117). Behovet av ytterligare konsumentskydd har utretts av 1983 års småhusköpsutredning som avgivit tre betänkanden (SOU 1986:38 om förvärv av nya småhus, SOU 1987:30 om fel i fastighet samt SOU 1988:66 om köp av byggnad på ofri grund m m). Småhusköpsutredningen föreslog bland annat en lag om förvärv av nya småhus som dessutom skulle omfatta konsumententreprenader och köp av byggsatser till monteringsfärdiga hus. Vissa rättstekniska invändningar riktades mot förslaget eftersom det innebar att den föreslagna lagen kom att täcka olika situationer som traditionellt regleras olika för de olika avtalstyperna köp av fast respektive lös egendom och avtal om tjänster. Konsumentskyddet vid förvärv av småhus m m har i stället byggts ut genom lagändringar i jordabalken och konsumenttjänstlagen. Köp av hus på annans mark anses inte som köp av fast egendom, eftersom det inte är samma ägare till huset som till marken. Säljarens felansvar har emellertid ett närmare samband med fastighetsköpet än med köp av lösöre och därför är nu köp av byggnad som uppförts för stadigvarande bruk generellt undantaget från köplagens felansvarsregler och i stället underkastat samma regler som gäller för felansvar vid fastighetsköp.

Medan konsumenttjänstlagen tidigare endast gällt för reparationer, ombyggnader och tillbyggnader (s k ROT-arbeten) omfattar konsumenttjänstlagen nu även de s k småhusentreprenaderna

dvs uppförande av byggnader för bostadsändamål. Köp av en husbyggsats omfattas av den nya konsumentköplagen och tvingande regler vid konsumentköp av fastighet har införts i jordabalken.

Twister rörande fastighetsköp är relativt vanliga. Flera ledande rättsfall om felansvar och friskrivningsklausuler rör just fastighetsköp. En bidragande orsak till detta är att sådana köp är av stor ekonomisk betydelse framför allt för konsumenter och andra privatpersoner. Sådana avtal förses vanligen inte heller med skiljeklausuler som undandrar tvisterna från de allmänna domstolarnas prövning. Även om dessa rättsfall ger uttryck för en viss tendens att åsidosätta avtalsvillkor i vilka näringsidkare vill frångå det i och för sig dispositiva felansvaret i jordabalken, råder fortfarande en viss osäkerhet i fråga om säljarens friskrivningsmöjligheter (jfr t ex NJA 1975 s 545 med 1981 s 400). Visserligen tillgodoses konsumentskyddet i betydande omfattning på frivillig väg genom för konsumenter särskilt anpassade standardvillkor med kompletterande produktionsgarantier och ansvarsutfästelser (bland annat utfärdade av AB Bostadsgaranti). Detta ansvarssystem föreskriver dock vissa självrisiker för konsumenten. Ansvarssystemet kallas Småhus 80 och bygger på en frivillig överenskommelse om utvidgat konsumentskydd för förvärvare av just småhus. En motsvarighet till Småhus 80 föreligger även inom den bostadskooperativa sektorn och detta skydd tillhandahålls av HSB, Riksbyggen och BPA. Ansvarsutfästelserna i systemen är försäkrade hos konsortiet för försäkringar av småhusgaranti (Skandia och Trygg-Hansa som försäkrar AB Bostadsgaranti och av Folksam som försäkrar HSB, Riksbyggen och BPA).

Ett villkor för statlig bostadsfinansiering av småhus är att det finns ett tillfredsställande avtalsskydd innefattande även ett garanti- och försäkringsskydd. Dessa villkor finns i nybyggnadslåneförordningen (1986:692 med ändringar 1988:1432). De nu nämnda skyddsreglerna kan göra behovet av en civilrättslig lagreglering på området mindre angeläget, men skyddsreglerna omfattar dock inte hela småhusproduktionen. Utanför konsumentskyddet faller de frifinansierade småhusen för permanent bruk och även alla fritidshus. Vidare kan det finnas anledning att klarlägga rättsläget för det stora flertalet småhusöverlåtelser som gäl-

ler äldre och inte nybyggda hus och med privatpersoner som säljare och köpare.

Visserligen saknas anledning att ingripa med tvingande bestämmelser i andra fall än vid konsumentavtal mellan näringsidkare och konsument som avtalar huvudsakligen för enskilt ändamål. Men behov har ansetts föreligga att klargöra rättsläget särskilt i fråga om fastighetsköparens reklamations- och undersökningsplikt. Dessutom uppkommer genom den nya köplagen ett visst behov att utöka fastighetssäljarens skadeståndsansvar för att på så vis något minska skillnaden i säljarens felansvar vid köp av fastighet jämfört med köp av lös egendom.

I syfte att säkerställa konsumentskyddet för sådana avtal, där konsumenten *icke* tillförsäkras ett sådant garanti-, försäkrings- och avtalsskydd som ställs som villkor för statlig bostadsfinansiering, görs bestämmelserna i jordabalken 4 kap 11–19 c §§ tvingande när en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet säljer en fastighet till en konsument huvudsakligen för enskilt ändamål (jordabalken 4 kap 19 d §). Denna konstruktion är anmärkningsvärd i flera hänseenden. För det första förloras möjligheten att i rättstillämpningen säkerställa civilrättslig samstämmighet vid konsumentköp och avtal om konsumenttjänster. För det andra kan kritik riktas mot undantag från den tvingande regleringen enbart i sådana fall då det alternativa konsumentskyddet etablerats just inom ramen för *statlig* bostadsfinansiering. Det kan inte vara riktigt att diskriminera andra fullt likvärdiga konsumentskyddsarrangemang. För det tredje uppkommer svåra gränsdragningsproblem och risk för godtycklighet när motsvarande undantag från den tvingande regleringen även görs i konsumentköplagen 3 § andra stycket vid köp av ”byggnadsdelar”. Man kan ju onekligen fråga sig varför inte också konsumentskyddsarrangemang vid köp av tex fristående diskmaskiner och kylskåp skall medföra samma ”dispens” från den tvingande regleringen. Det hade enligt min mening varit mer konsekvent att slopa undantaget från den tvingande regleringen, eftersom det knappast kan föreligga några nämnvärda svårigheter att nå upp till den önskvärda ”konsumentskyddströskeln” i den reglering som förutsätts för statlig bostadsfinansiering.

2. Fastighetsköparens undersöknings- och reklamationsplikt

Vid de flesta tvister rörande fastighetsköp gör säljaren invändningen att fastighetsköparen försummat sin plikt att undersöka fastigheten noga före köpet och att han därför har förlorat möjligheten att rikta anspråk mot säljaren på grund av fel i fastigheten. Det antas i lagmotiven till jordabalken att denna traditionella och tämligen stränga *undersökningsplikt* som åvilar en fastighetsköpare följer av det förhållandet att fastigheten köps sådan som den är och att därför köparen i eget intresse har all anledning att undersöka fastigheten noga. Man tycks därvid ha förbisett att säljarens felansvar i JB 4 kap 19 § visst inte bygger på att fastigheten säljs sådan som den är utan i det skick som köparen "med fog kunnat förutsätta vid köpet". Genom att fastighetsköparens undersökningsplikt nu uttryckligen lagfästs i 19 § andra stycket framträder den tydligt och behöver inte bygga på svårförståeliga förklaringar i lagmotiven. Vidare konkretiseras undersökningsplikten genom att dess omfattning gjorts beroende av "fastighetens skick, den normala beskaffenheten hos jämförliga fastigheter samt omständigheterna vid köpet".

Enligt 19 a § är fastighetsköparen skyldig att reklamera mot fel i fastigheten inom skälig tid efter det att han märkt eller borde ha märkt felet. Preskriptionstiden för hävning är ett år (12 § andra stycket) och för andra anspråk på grund av fel i fastigheten tio år (19 b §), i båda fall räknat från tillträdet. Reklamationsfristen och den ettåriga preskriptionsfristen kan genombrytas om säljaren handlat grovt vårdslöst eller i strid mot tro och heder (19 a § samt 12 § andra stycket). Liksom enligt köplagen gäller som förutsättning för hävning att avtalsbrottet varit väsentligt.

3. Fastighetssäljarens felansvar

Den viktigaste ändringen i JB 4 kap om fastighetsköp är utvidgningen av fastighetssäljarens felansvar i 19 §. Man har emellertid inte tagit steget fullt ut och utformat fastighetssäljarens felansvar på samma sätt som gäller enligt köplagen med indelning av skadeståndsposterna i direkta och indirekta förluster och med ett strängt kontrollansvar för den förra typen av förlust och ett principiellt culpaansvar för den andra typen av förlust. Enligt 19 § är

fastighetssäljarens ansvar detsamma oavsett typen av förlust. Som en konsekvens av detta har man inte heller valt att införa en bestämmelse om kontrollansvar för fastighetssäljaren. Däremot har man infört en generell bestämmelse om skadeståndsansvar för fastighetssäljaren om "felet eller förlusten beror på försummelse på säljarens sida". I likhet med vad som anses gälla enligt köplagen (se Hellner-Ramberg a a s 194) anses uttrycket "försummelse" täcka såväl försummelse i samband med avtalets ingående (culpa in contrahendo) som försummelse i samband med uppfyllandet av avtalsförpliktelserna (culpa in contractu). Härigenom har det tidigare skadeståndsansvaret för fastighetssäljaren avsevärt skärpts, eftersom skadeståndsansvaret enligt JB 4 kap 19 § i dess tidigare lydelse förutsatte antingen förekomsten av en utfästelse beträffande fastighetens beskaffenhet eller svek.

Vad beträffar *fastighetssäljarens ansvar för utfästelser* föreligger en skillnad i uttryckssättet mellan 40 § tredje stycket köplagen ("säljaren särskilt har utfäst") och 19 § första stycket ("om fastigheten vid köpet avvek från vad säljaren får anses ha utfäst"). Antagandet i Hellner-Ramberg a a s 127 att JB 4 kap 19 § vad beträffar avståndstagandet från fingerade garantier skulle komma att anpassas till den nya köplagen har visserligen uppmärksammats av lagrådet (enligt protokollet 1989-12-21), men lagrådets förslag till en samordning av utfästelseansvaret vid köp av lös respektive fast egendom antogs inte. Uttrycket "får anses ha utfäst" leder snarare tanken direkt till de fingerade garantierna. Uttalandena i lagrådsremissen är emellertid föga klargörande för att inte säga direkt förbryllande. Visserligen avvisas ett förslag från en remissinstans att ta in en särskild regel om säljarens ansvar för avsaknad av s k *kärnegenskap* i fastigheten. Som ett skäl till detta anges att ansvaret för försummelse i praktiken kommer att "kunna åberopas i vissa av de ifrågavarande fallen där man hittills byggt skadeståndsansvaret just på avsaknad av tillförsäkrad egenskap". Härfter sägs: "I övriga fall bör säljarens ansvar för kärnegenskaper liksom hittills anses följa av hans ansvar för vad han utfäst" (lagrådsremissen s 83). Det förefaller alltså som om man felaktigt utgått från att skadeståndsansvaret för avsaknad av kärnegenskap bygger på en *reell* utfästelse. Men i så fall behövs ju inte konstruktionen med "kärnegenskap" – som anses innebära en så självklar

egenskap hos fastigheten att några särskilda utfästelser inte behövs (se J Ramberg, Allmän avtalsrätt, Stockholm 1989, s 126 med hänvisning till J Sundberg, Om ansvaret för fel i lejt gods, 1966, s 136) – utan då kan man i stället just bygga på utfästelsen som sådan.

Medan JB 4 kap 19 § i dess tidigare lydelse hänvisade till vad som "*kan* anses utfäst" byts nu "*kan*" ut mot ordet "*får*". Rent språkligt tycks inte detta innebära någon större skillnad eftersom nyckelordet är "*anses*", vilket gör det möjligt för domaren att anse något föreligga utan att därvid bygga på konstaterbara förhållanden såsom skriftliga eller muntliga uttalanden eller ett visst förhållningssätt hos endera parten. Såsom framgått av rättsfallet NJA 1989 s 117 (se härom Hellner-Ramberg a a s 127 samt J Hellner i Juridisk Tidskrift 1989–90 s 98) råder olika uppfattningar inom HD om lämpligheten att bygga fastighetssäljarens skadeståndsansvar på avsaknad av en sk kärnegenskap. HD:s minoritet ansåg i rättsfallet NJA 1989 s 117 en "utfästelse" byggd på avsaknad av kärnegenskap vara inte bara en ren fiktion utan också ett bräckligt stöd för att ålägga fastighetssäljaren skadeståndsansvar i det aktuella fallet. Det är sålunda inte uteslutet att vi för framtiden får se en omsvängning i HD:s praxis med avståndstagande från fingerade garantier och detta trots att själva ordalydelsen i 19 § i detta hänseende inte tycks skilja sig från den tidigare lydelsen. Och, såsom framhålls i lagrådsremissen, medför den föreslagna generella möjligheten att hålla fastighetssäljaren ansvarig, om han vid fastighetsköpet vetat om eller bort veta om ett fel i fastigheten, ett minskat behov att bygga skadeståndsvaret på en fingerad utfästelse. Såsom framhållits av lagrådet i protokollet 1989-12-21 – bland annat med hänvisning till Hellner-Ramberg a a s 126 f – hade det emellertid funnits all anledning att anpassa lagrummets ordalydelse i det aktuella hänseendet till 40 § tredje stycket köplagen med dess avståndstagande från "*kan anses-utfästelser*". Enbart den omständigheten att fastigheten väsentligt avviker från vad köparen haft anledning att förvänta sig är inte skäl nog för att ålägga säljaren skadeståndsansvar. Där- emot bör en avvikelse från en reell utfästelse beträffande fastighetens egenskaper i något bestämt hänseende – t ex att den effektivt isolerats för att hindra fuktgenomträngning – kunna grunda

skadeståndsansvar. På samma sätt kan säljarens felaktiga upplysningar eller underlåtenhet att upplysa om sådant som han känt till eller bort känna till, och som han måste ha förstått vara av betydelse för köparen, eller någon försummelse i övrigt vara tillräckligt för att ålägga honom skadeståndsansvar (svek, culpa in contrahendo eller culpa in contractu). I övriga fall av fel i fastigheten bör köparens intressen vara tillräckligt tillgodosedda genom rätt till det avdrag på priset som svarar mot felet eller, vid väsentlig avvikelse, rätt att häva köpet. Framtiden får utvisa om fall liknande det som avgjordes av HD i NJA 1989 s 117 kommer att avgöras på ett annat sätt och utan att säljaren blir skadeståndsansvarig.

Kapitel 4

Konsumenttjänstlagen

1. Den tvingande regleringens tillämplighet på småhusentreprenader

Som tidigare nämnts omfattar konsumenttjänstlagen nu även de sk småhusentreprenaderna, som därigenom underkastas den tvingande regleringen i lagen. För att få samstämmighet med reglerna i jordabalken för konsumentköp av redan färdigbyggda hus (19 d § andra stycket i jordabalkens kap 4) har även konsumenttjänstlagen gjorts dispositiv i de fall då konsumenten vid en småhusentreprenad tillförsäkras ett sådant garanti-, försäkrings- och avtalsskydd som ställs som villkor för statlig bostadsfinansiering (3 § andra stycket konsumenttjänstlagen, jfr också 3 § andra stycket konsumentköplagen).

2. Marknadsföringsansvaret

Såsom framhålles i J Ramberg, Allmän avtalsrätt, s 235 f, gällde enligt konsumenttjänstlagen i dess tidigare lydelse ett utvidgat *marknadsföringsansvar* för näringsidkaren som delvis var svårt att motivera i vad avser näringsidkarens ansvar för marknadsföringsuppgifter som *lämnats av annan än honom själv* utan att det skett för hans räkning. Frågan om marknadsföringsansvarets omfattning diskuterades utförligt vid utarbetandet av den nya konsumentköplagen. Det ansågs då riktigast att näringsidkaren inte skulle behöva bära ansvaret för sådana marknadsföringsuppgifter som lämnats av annan, *om han varken kände till eller borde ha känt till uppgifterna*. Denna princip återfinns nu i konsumentköplagen 19 § andra stycket. Den svarar också mot vad som bestäms i köplagen 18 § andra stycket. Eftersom det är angeläget att inte ha olika regler för marknadsföringsansvaret vid konsumentköp och konsumenttjänster har 10 § andra stycket konsumenttjänstlagen utformats i enlighet med vad som gäller enligt köplagen och konsumentköplagen. Därmed undgår den som säljer varor eller tjänster generellt ansvar för marknadsföringsuppgifter lämnade

av annan än honom själv om han varken kände till eller borde ha känt till uppgifterna.

3. Inställande av arbetet vid konsumentens avtalsbrott

45 § konsumenttjänstlagen reglerar näringsidkarens rätt att inställa arbetet vid konsumentens försummelse att betala eller medverka vid tjänstens utförande. Huvudregeln är då att näringsidkaren har rätt att inställa arbetet. Men om tjänsten har påbörjats är han skyldig att utföra sådant arbete som inte kan uppskjutas utan risk för allvarlig skada för konsumenten. Näringsidkarens förpliktelse härvidlag begränsas så att han inte blir skyldig att utföra sådant arbete som medför väsentliga kostnader eller olägenheter för honom.

4. Inskränkning av konsumentens hävningsrätt

Enligt 13 § fjärde stycket konsumentköplagen gäller en inskränkning av konsumentens hävningsrätt vid dröjsmål när köpet avser en vara som skall tillverkas eller skaffas särskilt för köparen efter dennes anvisningar eller önskemål och säljaren inte utan väsentlig förlust kan tillgodogöra sig varan på annat sätt. Köparen får då häva köpet "endast om syftet med köpet är väsentligen förfelat genom dröjsmålet och säljaren insåg eller borde ha insett detta". För att få bättre samstämmighet med denna bestämmelse har nu motsvarande ändringar gjorts i 21 och 29 §§ konsumenttjänstlagen.

5. Skärpning av näringsidkarens skadeståndsskyldighet

Enligt 31 § konsumenttjänstlagen i dess tidigare lydelse byggde näringsidkarens skadeståndsskyldighet på ett presumtionsansvar. För att uppnå samstämmighet med vad som gäller enligt konsumentköplagen 14 och 30 §§, som i stället bygger på ett strikt ansvar för säljaren endast med undantag för händelser "utom kontroll" (s k kontrollansvar, se härom Hellner-Ramberg, a a s 140 ff med en kommentar till 27 § köplagen), övergick man från presumtionsansvar till kontrollansvar även i konsumenttjänstlagen.

Såsom nämns i J Ramberg, Allmän avtalsrätt s 124, återspeglade konsumenttjänstlagen redan i dess tidigare lydelse ”en slags hybrid mellan en förpliktelse att åstadkomma ett resultat och en förpliktelse att med omsorg eftersträva ett resultat”. För den senare typen av förpliktelse är det naturligt med presumtionsansvar, medan en förpliktelse att åstadkomma ett resultat ofta för med sig en skadeståndsskyldighet som i princip är oberoende av försummelse. Troligen är det dock inte några systematiska överväganden av detta slag som föranlett övergången från presumtionsansvar till kontrollansvar i 31 § konsumenttjänstlagen. Många gånger kan det nämligen vara en ren tillfällighet om ett avtal skall anses vara en konsumenttjänst eller ett konsumentköp och enbart detta förhållande motiverar att man bör ha *samma ansvarsregler för båda avtalstyperna*.

Såsom antyds i lagrådsremissen kommer övergången till det strängare kontrollansvaret att främst få betydelse i fråga om näringsidkarens ansvar för *fel i det material* som han har använt för att utföra tjänsten. Kontrollansvaret kommer då, liksom vid köp av felaktig vara, praktiskt taget alltid att leda till skadeståndsskyldighet för näringsidkaren (se härom Hellner-Ramberg a a s 187 ff).

Det bör uppmärksammas att varken konsumentköplagen eller konsumenttjänstlagen innefattar den skillnad i ansvarsgrunderna som föreligger enligt köplagen 27 och 40 §§ jämförda med 67 §. Någon *ansvarslindring för indirekt förlust* motsvarande bestämmelserna i köplagen gäller sålunda inte för konsumentköp eller konsumenttjänster. Däremot kan näringsidkaren enligt konsumenttjänstlagen och konsumentköplagen träffa avtal om att ersättning inte skall omfatta *förlust i näringsverksamhet*.

Vad gäller näringsidkarens ansvar för skada på föremålet för tjänsten eller annan egendom som tillhör konsumenten eller medlem av hans hushåll kvarstår bestämmelsen härom oförändrad (31 §). Eftersom ett motsvarande *produktansvar* gäller för säljaren enligt konsumentköplagen 31 § bygger de båda lagarna i detta avseende på samma princip. Detta kontraktsrättsliga produktansvar kompletteras med möjligheten att få ersättning enligt utomobligatoriska skadestandsregler och den förväntade produktskadelagen (Ds 1989:79). Som redan tidigare framhållits fö-

religger i detta avseende en betydelsefull skillnad jämfört med köplagen som utesluter ansvar för skada på annan egendom än den sålda varan (67 §) och där sålunda köparen blir hänvisad till att i förekommande fall få ersättning enligt utomobligatoriska skadeståndsregler (se härom Hellner-Ramberg a a s 125 f).

LAGTEXTER

1. Konsumentköplagen

Inledande bestämmelser

Tillämpningsområde

1 § Denna lag gäller köp av lösa saker som en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet säljer till en konsument huvudsakligen för enskilt ändamål.

Lagen gäller även i fall då säljaren inte är en näringsidkare som avses i första stycket, om köpet förmedlas för säljaren av en näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet. I sådana fall svarar både näringsidkaren och säljaren för säljarens skyldigheter enligt lagen.

Lagen gäller i tillämpliga delar även byte av lösa saker.

2 § Lagen gäller beställning av en vara som skall tillverkas utom när beställaren skall tillhandahålla en väsentlig del av materialet.

Lagen gäller inte avtal som innebär att den som skall leverera en vara även skall utföra arbete eller någon annan tjänst, om tjänsten utgör den övervägande delen av hans förpliktelse.

Avtalsvillkor som avviker från lagen

3 § Avtalsvillkor som i jämförelse med bestämmelserna i denna lag är till nackdel för köparen är utan verkan mot denne, om inte annat anges i lagen.

Första stycket gäller inte vid köp av byggnadsdelar, om köparen tillförsäkras ett sådant garanti-, försäkrings- och avtalsskydd som ställs som villkor för statlig bostadsfinansiering.

Första stycket gäller inte heller vid köp av gas, som levereras i ledning, om de allmänna avtalsvillkor som tillämpas vid sådana leveranser har godkänts av konsumentverket.

Varans avlämnande

Platsen för avlämnandet

4 § Om inte annat följer av avtalet, skall varan hållas tillgänglig för avhämtning där säljaren vid köpet hade sitt affärsställe.

Tiden för avlämnandet

5 § Om det inte följer av avtalet att varan skall avlämnas vid en bestämd tidpunkt, efter anfordran eller utan uppskov, skall den avlämnas inom skälig tid från köpet.

Har köparen inte fått kredit, är säljaren inte skyldig att lämna ut varan förrän den betalas.

Avlämnandet

6 § Varan är avlämnad när den har kommit i köparens besittning.

Kostnaderna för varan

7 § Om inte annat följer av avtalet, skall säljaren svara för transportkostnader och andra kostnader för varan som uppkommer före avlämnandet och som inte beror på att avlämnandet har försenats till följd av något förhållande på köparens sida.

Risken för varan

8 § Om köparen bär risken för varan är han skyldig att betala varan även om den har förstörts, kommit bort, försämrats eller minskat genom en händelse som inte beror på säljaren.

Risken för varan går över på köparen när varan avlämnas.

Om öppet köp har avtalats och varan avlämnats, bär köparen risken för varan till dess den lämnas tillbaka.

Säljarens dröjsmål

Vad som avses med dröjsmål

9 § Dröjsmål på säljarens sida föreligger om varan inte avlämnas eller avlämnas för sent och detta inte beror på köparen eller något förhållande på hans sida.

Påföljder vid dröjsmål

10 § Vid dröjsmål på säljarens sida får köparen hålla inne betalningen enligt 11 §. Han får välja mellan att kräva att säljaren fullgör köpet enligt 12 § och att häva köpet enligt 13 §. Dessutom får köparen kräva skadestånd av säljaren enligt 14 §.

Rätt att hålla inne betalning

11 § Köparen får hålla inne så mycket av betalningen som fordras för att ge honom säkerhet för hans krav på grund av dröjsmålet.

Rätt att kräva att säljaren fullgör köpet

12 § Köparen får hålla fast vid köpet och kräva att säljaren fullgör köpet.

Säljaren är dock inte skyldig att fullgöra köpet, om det föreligger ett hinder som han inte kan övervinna eller om fullgörelsen skulle förutsätta uppoffringar som inte är rimliga med hänsyn till köparens intresse av att säljaren fullgör köpet. Om ett förhållande som nyss nämnts upphör inom rimlig tid, får köparen dock kräva att säljaren fullgör köpet.

Köparen förlorar rätten att kräva att säljaren fullgör köpet, om han väntar orimligt länge med att framställa kravet.

Rätt att häva köpet

13 § Köparen får häva köpet, om säljarens dröjsmål är av väsentlig betydelse för honom.

Har köparen förelagt säljaren en bestämd tilläggstid för varans

avlämnande och är den inte oskäligt kort, får köparen även häva köpet om varan inte avlämnas inom tilläggs tiden. Medan tilläggs tiden löper får köparen häva köpet endast om säljaren meddelar att han inte kommer att fullgöra köpet inom denna tid.

Har köparen utan att förelägga säljaren någon tilläggstid krävt fullgörelse av köpet, får köparen häva köpet om varan inte avlämnas inom en skälig tid efter det att kravet framställdes.

Avser köpet en vara som skall tillverkas eller skaffas särskilt för köparen efter dennes anvisningar eller önskemål och kan säljaren inte utan väsentlig förlust tillgodogöra sig varan på annat sätt, får köparen häva köpet endast om syftet med köpet är väsentligen förfelat genom dröjsmålet och säljaren insåg eller borde ha insett detta.

Rätt till skadestånd

14 § Köparen har rätt till ersättning för den skada han lider genom säljarens dröjsmål, om inte säljaren visar att dröjsmålet beror på ett hinder utanför hans kontroll som han inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpet och vars följder han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.

Beror dröjsmålet på någon som säljaren har anlitat för att helt eller delvis fullgöra köpet, är säljaren fri från skadeståndsskyldighet endast om också den som han har anlitat skulle vara fri enligt första stycket. Detsamma gäller om dröjsmålet beror på en leverantör som säljaren har anlitat eller någon annan i tidigare säljled.

Meddelande om hävning och skadestånd

15 § Har varan avlämnats för sent, får köparen inte häva köpet eller kräva skadestånd på grund av dröjsmålet, om han inte inom skälig tid efter det att han fick kännedom om avlämnandet meddelar säljaren att han häver köpet eller vill kräva skadestånd. Om köparen häver köpet, behöver han dock inte lämna särskilt meddelande om att han dessutom vill kräva skadestånd.

Meddelande om hävning eller skadestånd kan, i fall som avses i 1 § andra stycket, i stället lämnas till näringsidkaren.

Fel på varan

Vad som avses med fel

16 § Varan skall i fråga om art, mängd, kvalitet, andra egenskaper och förpackning stämma överens med vad som följer av avtalet. Den skall vara åtföljd av de anvisningar som behövs för dess montering, användning, förvaring och skötsel.

Om inte annat följer av avtalet, skall varan

1. vara ägnad för det ändamål för vilket varor av samma slag i allmänhet används,

2. vara ägnad för det särskilda ändamål för vilket köparen avsåg att varan skulle användas, om säljaren vid köpet måste ha insett detta särskilda ändamål och köparen har haft rimlig anledning att förlita sig på säljarens sakkunskap och bedömning,

3. ha egenskaper som säljaren har hänvisat till genom att lägga fram prov eller modell, och

4. vara förpackad på vanligt eller annars försvarligt sätt, om förpackning behövs för att bevara eller skydda varan.

Varan skall anses felaktig,

1. om den avviker från vad som föreskrivs i första eller andra stycket,

2. om säljaren före köpet har underlåtit att upplysa köparen om ett sådant förhållande rörande varans egenskaper eller användning som han kände till eller borde ha känt till och som köparen med fog kunde räkna med att bli upplyst om, under förutsättning att underlåtenheten kan antas ha inverkat på köpet eller,

3. om varan i något annat avseende avviker från vad köparen med fog kunnat förutsätta.

17 § Även om en vara har sålts i "befintligt skick" eller med ett liknande allmänt förbehåll, skall den anses felaktig, om den är i sämre skick än köparen med hänsyn till varans pris och övriga omständigheter med fog har kunnat förutsätta.

När en begagnad vara har sålts på auktion anses den såld i "befintligt skick". Vid tillämpning av första stycket skall hänsyn i så fall tas till utropspriset.

18 § Varan är felaktig, om den

1. säljs i strid mot ett förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 6 § produktsäkerhetslagen (1988:1604) eller

mot ett annat försäljningsförbud som har meddelats i författning eller av en myndighet väsentligen i syfte att förebygga att den som använder varan drabbas av ohälsa eller olycksfall eller för att annars hindra användning av en vara som inte är tillförlitlig från säkerhetssynpunkt, eller

2. är så bristfällig att dess användning medför påtaglig fara för liv eller hälsa.

19 § Fel föreligger även om varan inte överensstämmer med sådana uppgifter om varans egenskaper eller användning som säljaren har lämnat vid marknadsföringen av varan eller annars före köpet och som kan antas ha inverkat på köpet.

Varan skall vidare anses felaktig, om den inte överensstämmer med sådana uppgifter om dess egenskaper eller användning som någon annan än säljaren, i tidigare säljled eller för säljarens räkning, har lämnat vid marknadsföringen av varan före köpet och som kan antas ha inverkat på köpet. Varan skall dock inte anses felaktig, om säljaren varken kände till eller borde ha känt till uppgifterna.

Första och andra styckena gäller inte, om uppgifterna har rättats i tid på ett tydligt sätt.

Varan är felaktig också om säljaren har underlåtit att lämna sådan information om varans egenskaper eller användning som han enligt marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna eller underlåtit att efter åläggande enligt produktsäkerhetslagen (1988:1604) lämna säkerhetsinformation om varan. Detsamma gäller om åläggandet har meddelats varans tillverkare eller någon annan som i tidigare säljled tagit befattning med varan och säljaren har känt till eller borde ha känt till underlåtenheten att fullgöra åläggandet. En förutsättning för att varan skall anses felaktig enligt detta stycke är dock att underlåtenheten kan antas ha inverkat på köpet.

20 § Frågan om varan är felaktig skall bedömas med hänsyn till dess beskaffenhet när den avlämnas. Säljaren svarar för fel som har funnits vid denna tidpunkt, även om felet visar sig först senare.

Om köparen underlåter att i rätt tid hämta eller ta emot en vara som hålls tillgänglig för hans räkning, svarar säljaren dock inte

för försämring som inträder därefter och som beror enbart på varans egen beskaffenhet.

Uppkommer en försämring av varan efter avlämnandet, skall varan anses felaktig om försämringen är en följd av säljarens avtalsbrott.

21 § Har säljaren eller någon annan för hans räkning genom en garanti eller liknande utfästelse åtagit sig att under en viss tid svara för varan eller en del därav eller för en egenskap hos varan, skall fel anses föreligga, om varan under den angivna tiden försämras i det avseende som utfästelsen omfattar.

Första stycket gäller inte, om det görs sannolikt att försämringen beror på en olyckshändelse eller därmed jämförlig händelse eller på vanvård, onormalt brukande eller något liknande förhållande på köparens sida.

Påföljder vid fel på varan

22 § Är varan felaktig, får köparen enligt 23–29 §§ kräva avhjälpande, omleverans, prisavdrag eller ersättning för att avhjälpa felet eller häva köpet. Dessutom får han kräva skadestånd enligt 30–32 §§. Han får även hålla inne betalningen enligt 25 §.

Reklamation

23 § Köparen får inte åberopa att varan är felaktig, om han inte lämnar säljaren meddelande om felet inom skälig tid efter det att han märkt eller borde ha märkt felet (reklamation). Meddelande om felet kan dock, i fall som avses i 1 § andra stycket, i stället lämnas till näringsidkaren.

Har någon annan än säljaren åtagit sig att för dennes räkning avhjälpa fel i en vara, kan reklamationen i stället göras hos honom.

Reklamerar köparen inte inom två år från det att han har tagit emot varan, förlorar han rätten att åberopa felet, om inte annat följer av en garanti eller liknande utfästelse.

24 § Utan hinder av 23 § får köparen åberopa att varan är felaktig, om säljaren har handlat grovt vårdslöst eller i strid mot tro och heder eller om felet är sådant som avses i 18 §.

Rätt att hålla inne betalningen

25 § Köparen får hålla inne så mycket av betalningen som fordras för att ge honom säkerhet för hans krav på grund av att varan är felaktig.

Avhjälpande och omleverans

26 § Köparen har rätt att kräva att säljaren avhjälper felet eller företar omleverans, om detta kan ske utan oskälig kostnad eller olägenhet för säljaren.

Avhjälpande eller omleverans skall ske inom skälig tid efter det att köparen framställde sitt krav och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för denne.

27 § Även om köparen inte kräver det, har säljaren rätt att på egen bekostnad avhjälpa felet eller företa omleverans, om han när köparen reklamerar utan uppskov erbjuder sig att göra detta samt åtgärden kan ske inom skälig tid efter reklamationen och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för köparen.

Säljaren får ej åberopa att han inte har beretts tillfälle att avhjälpa felet eller företa omleverans, om köparen har avhjälpt felet och det med hänsyn till omständigheterna inte skäligen kunde krävas att köparen skulle avvakta avhjälpande eller omleverans från säljarens sida.

Rätt till prisavdrag eller hävning

28 § Om avhjälpande eller omleverans inte kommer i fråga eller inte sker inom skälig tid efter reklamationen, får köparen kräva prisavdrag som svarar mot felet eller häva köpet enligt 29 §.

Köparen har vidare rätt till ersättning för vad det kostar att avhjälpa felet, till den del denna kostnad inte är oskäligt hög eller täcks genom att köparen erhåller ett prisavdrag.

Köparen har dock inte rätt till prisavdrag vid köp av begagnade varor på auktion.

29 § Köparen får häva köpet, om felet är av väsentlig betydelse för honom.

Skadestånd

30 § Köparen har rätt till ersättning för den skada han lider genom att varan är felaktig, om inte säljaren visar att underlåtenheten att avlämna en felfri vara beror på ett hinder utanför hans kontroll som han inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpet och vars följder han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.

Beror underlåtenheten att avlämna en felfri vara på någon som säljaren har anlitat för att helt eller delvis fullgöra köpet, är säljaren fri från skadeståndsskyldighet endast om också den som han har anlitat skulle vara fri enligt första stycket. Detsamma gäller om felet beror på en leverantör som säljaren har anlitat eller någon annan i tidigare säljled.

Köparen har alltid rätt till ersättning om varan vid köpet avvek från vad säljaren särskilt utfäst.

31 § Säljarens skadeståndsskyldighet enligt 30 § omfattar även skada som på grund av fel på den sålda varan uppkommer på annan egendom som tillhör köparen eller någon medlem i hans hushåll och är avsedd huvudsakligen för enskilt ändamål.

Skadeståndets omfattning vid säljarens dröjsmål och vid fel på varan

32 § Skadestånd på grund av säljarens dröjsmål eller fel på varan omfattar ersättning för utgifter, inkomstförlust, sådan prisskillnad som avses i 33 § samt annan förlust på grund av dröjsmålet eller felet.

Skadestånd enligt denna lag omfattar inte i andra fall än som avses i 31 § ersättning för förlust som köparen tillfogas genom skada på annat än den sålda varan.

Säljaren och köparen kan träffa avtal om att ersättning enligt första eller andra stycket inte skall omfatta förlust i näringsverksamhet.

Prisskillnad

33 § Har köpet hävts och köparen gjort ett täckningsköp till högre pris, omfattar skadeståndet ersättning för prisskillnaden

mellan de båda köpen, om täckningsköpet gjorts med tillräcklig omsorg och inom skälig tid efter det att köpet hävdes. I annat fall omfattar, om gängse pris för en sådan vara som köpet avser vid tiden för hävningen överstiger priset enligt köpet, skadeståndet denna prisskillnad.

Jämkning av skadestånd

34 § Om skyldigheten att utge skadestånd på grund av säljarens dröjsmål eller fel på varan skulle vara oskäligt betungande med hänsyn till den skadeståndsskyldiges ekonomiska förhållanden, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt. Härvid skall även beaktas föreliggande försäkringar och försäkringsmöjligheter på köparens sida, den skadeståndsskyldiges möjligheter att förutse och hindra skadan samt andra särskilda omständigheter.

Priset m m

Vilket pris köparen skall betala

35 § Om ett bestämt pris inte följer av avtalet, skall köparen betala vad som är skäligt med hänsyn till varans art och beskaffenhet, gängse pris vid tiden för köpet samt omständigheterna i övrigt.

Tidpunkten för betalning

36 § Om tidpunkten för betalningen inte följer av avtalet skall köparen betala när säljaren kräver det, dock inte förrän varan hålls köparen till handa.

Avbeställning

37 § Om köparen avbeställer varan innan den har avlämnats, har säljaren inte rätt att hålla fast vid köpet och kräva betalning. I stället har han rätt till ersättning enligt 41 §.

Köparens dröjsmål

Vad som avses med dröjsmål

38 § Dröjsmål på köparens sida föreligger om priset inte betalas i rätt tid och detta inte beror på säljaren eller något förhållande på dennes sida.

Påföljder vid dröjsmål

39 § Vid dröjsmål på köparens sida får säljaren hålla inne varan enligt 5 §. Han får välja mellan att kräva att köparen betalar priset eller, enligt 40 §, häva köpet. Om säljaren häver köpet får han dessutom kräva skadestånd av köparen enligt 41 §.

Hävning

40 § Säljaren får häva köpet om köparens dröjsmål med betalningen utgör ett väsentligt avtalsbrott.

Har säljaren förelagt köparen en bestämd tilläggstid för betalningen och är den inte oskäligt kort, får köpet även hävas om köparen inte betalar inom tilläggstiden. Medan tilläggstiden löper får säljaren häva köpet endast om köparen meddelar att han inte kommer att betala inom denna tid.

Har varan kommit i köparens besittning, får säljaren häva köpet endast om han har förbehållit sig rätt till detta eller om köparen avvisar varan. Sedan priset i sin helhet har betalats, får säljaren inte häva köpet.

Skadestånd

41 § Häver säljaren köpet eller avbeställer köparen varan enligt 37 § har säljaren rätt till ersättning för

1. särskilda kostnader som han har haft för att ingå och fullgöra avtalet till den del han inte kan tillgodogöra sig dessa på annat sätt,

2. särskilda kostnader till följd av hävningen eller avbeställningen, samt

3. förlust i övrigt med ett belopp som är skäligt med hänsyn till priset för varan, tidpunkten för hävningen eller avbeställningen, omfattningen av nedlagt arbete och omständigheterna i övrigt.

Säljaren får förbehålla sig en på förhand bestämd ersättning vid hävning eller avbeställning, om den är skälig med hänsyn till vad som normalt kan antas tillkomma en säljare som ersättning enligt första stycket.

Säljaren har inte rätt till ersättning enligt första eller andra stycket om köparen avbeställer en vara innan säljaren har accepterat ett anbud som köparen har lämnat till säljaren. Säljaren har inte heller rätt till ersättning om köparen visar att dröjsmålet eller avbeställningen beror på lag, avbrott i den allmänna samfärdseln eller betalningsförmedlingen eller annat liknande hinder som köparen inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpet och vars följderna han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.

Gemensamma bestämmelser

Begränsning av skadan

42 § Den skadelidande parten skall vidta skäliga åtgärder för att begränsa sin skada. Försummar han det, får han själv bära en motsvarande del av förlusten.

Verkningar av hävning och omleverans

43 § Hävs köpet, bortfaller säljarens skyldighet att överlämna varan och köparens skyldighet att betala köpesumman.

I den mån köpet har fullgjorts får vardera parten kräva att motparten lämnar tillbaka vad han har tagit emot. Var och en får därvid hålla inne vad han har tagit emot till dess att den andre ger ut vad han skall lämna tillbaka samt betalar eller ställer godtagbar säkerhet för skadestånd och ränta som han kan vara skyldig att erlägga.

Om säljaren skall företa omleverans, får köparen hålla inne vad han har tagit emot till dess att omleverans sker.

44 § Hävs köpet, skall köparen ge ut den avkastning av varan som han har fått samt betala skälig ersättning, om han har haft annan nytta av varan.

Om säljaren skall lämna tillbaka betalningen, skall han betala ränta från den dag han tog emot betalningen.

Bortfall av rätt till hävning och omleverans

45 § Köparen får häva köpet eller kräva omleverans endast om han kan lämna tillbaka varan väsentligen oförändrad och oförminskad.

Rätten att häva köpet eller kräva omleverans går dock inte förlorad, om

1. varan har förstörts, kommit bort, försämrats eller minskat genom sin egen beskaffenhet eller något annat förhållande som inte beror på köparen,

2. varan har förstörts, försämrats eller minskat till följd av en åtgärd som har varit behövlig för att undersöka om varan är felfri,

3. varan har använts av köparen för förutsatt bruk innan han insåg eller borde ha insett att det förelåg ett fel som ger honom rätt att häva köpet eller kräva omleverans.

Rätten att häva köpet eller kräva omleverans går inte heller förlorad, om köparen ersätter säljaren den minskning i varans värde som är en följd av att varan har försämrats eller minskat.

Anspråk mot näringsidkare i tidigare säljled

46 § Om säljaren är på obestånd, har upphört med sin näringsverksamhet eller inte kan anträffas, har köparen rätt att rikta anspråk på grund av fel på varan mot en näringsidkare i tidigare säljled som har överlåtit varan för vidareförsäljning.

Första stycket gäller endast i den utsträckning motsvarande anspråk på grund av felet hade kunnat göras gällande mot näringsidkaren i tidigare säljled av den som förvärvat varan från honom. Avtal som inskränker rätten att göra anspråk gällande får dock åberopas mot köparen endast om en sådan inskränkning med bindande verkan hade kunnat avtalas mellan denne och säljaren.

Bristande reklamation i tidigare led är utan betydelse för köparens rätt.

Om köparen vill rikta anspråk enligt denna paragraf mot en näringsidkare i tidigare säljled, kan reklamation enligt 23 § göras hos denne eller hos säljaren. Har reklamation inte gjorts hos näringsidkaren i tidigare säljled, förlorar köparen sin rätt mot denne, om han inte underrättar näringsidkaren om sitt anspråk inom skälig tid efter det att han insett eller borde ha insett att han hade anledning att framställa anspråket.

Vissa meddelanden

47 § Har ett meddelande som köparen skall lämna säljaren eller någon annan enligt 15, 23, 26 eller 46 §§ avsänts på ett ändamålsenligt sätt, får meddelandet åberopas även om det försenas, förvanskas eller inte kommer fram. Detsamma gäller ett sådant meddelande med föreläggande av tilläggstid som säljaren kan lämna köparen enligt 40 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1991.

Genom lagen upphävs konsumentköplagen (1973:877).

I fråga om avtal som har ingåtts före ikraftträdandet gäller äldre föreskrifter.

2. Konsumenttjänstlagen

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag gäller avtal om tjänster som näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet utför åt konsumenter huvudsakligen för enskilt ändamål i fall då tjänsten avser

1. arbete på lösa saker, dock ej behandling av levande djur,
2. arbete på fast egendom, på byggnader eller andra anläggningar på mark eller i vatten eller på andra fasta saker,
3. förvaring av lösa saker, dock ej förvaring av levande djur.

2 § Lagen gäller inte

1. tillverkning av lösa saker, utom då konsumenten skall tillhandahålla en väsentlig del av materialet,
2. installation, montering eller annat arbete som en näringsidkare utför för att fullgöra ett avtal om köp av en lös sak,
3. arbete som till fullgörande av ett avtal om köp utförs för att avhjälpa fel i den sålda egendomen.

3 § Avtalsvillkor som i jämförelse med bestämmelserna i denna lag är till nackdel för konsumenten är utan verkan mot denne, om inte annat anges i lagen.

Första stycket gäller inte vid tjänster som avses i 1 § 2, om konsumenten tillförsäkras ett sådant garanti-, försäkrings- och avtalskydd som ställs som villkor för statlig bostadsfinansiering.

Uppdraget m m

Utförande och material

4 § Näringsidkaren skall utföra tjänsten fackmässigt. Han skall vidare med tillbörlig omsorg ta till vara konsumentens intresse och samråda med denne i den utsträckning som det behövs och är möjligt.

Om inte annat får anses avtalat, ingår det i tjänsten att näringsidkaren skall tillhandahålla behövligt material.

Säkerhet

5 § Näringsidkaren skall särskilt iaktta att tjänsten inte utförs

1. i strid mot sådana författningsföreskrifter eller myndighetsbeslut som väsentligen syftar till att säkerställa att föremålet för tjänsten är tillförlitligt från säkerhetssynpunkt, eller

2. i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 6 § produktsäkerhetslagen (1988:1604).

Näringsidkarens skyldighet att avråda

6 § Om en tjänst med hänsyn till priset, värdet av föremålet för tjänsten eller andra särskilda omständigheter inte kan anses vara till rimlig nytta för konsumenten, skall näringsidkaren avråda honom från att låta utföra tjänsten.

Om det först sedan tjänsten har börjat utföras visar sig att den inte kan anses vara till rimlig nytta för konsumenten eller att priset för tjänsten kan bli betydligt högre än konsumenten hade kunnat räkna med, skall näringsidkaren underrätta konsumenten om förhållandet och begära hans anvisningar.

Kan konsumenten inte anträffas eller får näringsidkaren av annan orsak inte anvisningar av honom inom rimlig tid, skall näringsidkaren avbryta påbörjat arbete. Detta gäller dock ej, om det finns särskilda skäl att anta att konsumenten ändå önskar få tjänsten utförd.

7 § Har näringsidkaren åsidosatt vad som åligger honom enligt 6 § och finns det starka skäl att anta att konsumenten i annat fall hade avstått från att beställa tjänsten eller hade avbeställt den, har näringsidkaren inte större rätt till ersättning än han skulle ha haft, om konsumenten hade avstått från att beställa tjänsten eller hade avbeställt den.

För kostnader som inte ersätts enligt första stycket har näringsidkaren dock rätt till ersättning i den mån konsumenten annars skulle gynnas på ett oskäligt sätt.

Tilläggsarbete

8 § Om det när tjänsten utförs framkommer behov av arbete som på grund av sitt samband med uppdraget lämpligen bör ut-

föras samtidigt med detta (tilläggsarbete), skall näringsidkaren underrätta konsumenten och begära dennes anvisningar.

Kan konsumenten inte anträffas eller får näringsidkaren av annan orsak inte anvisningar av honom inom rimlig tid, får näringsidkaren utföra tilläggsarbetet

1. om priset för detta är obetydligt eller om det är lågt i förhållande till priset för den avtalade tjänsten, eller

2. om det finns särskilda skäl att anta att konsumenten önskar få tilläggsarbetet utfört i samband med uppdraget.

Näringsidkaren är skyldig att utföra sådant tilläggsarbete som inte kan uppskjutas utan fara för allvarlig skada för konsumenten, om konsumentens anvisningar inte kan inhämtas eller om konsumenten begär det.

I fråga om pristillägg för tilläggsarbete gäller 38 §.

Fel hos tjänsten

Vad som avses med fel

9 § Tjänsten skall anses felaktig, om resultatet avviker från

1. vad konsumenten med hänsyn till 4 § har rätt att kräva, även om avvikelserna beror på en olyckshändelse eller därmed jämförlig händelse,

2. sådana föreskrifter eller myndighetsbeslut som väsentligen syftar till att säkerställa att föremålet för tjänsten är tillförlitligt från säkerhetssynpunkt, eller

3. vad som därutöver får anses avtalat.

Tjänsten skall också anses felaktig, om den har utförts i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 6 § produktsäkerhetslagen (1988:1604) eller om näringsidkaren inte har utfört sådant tilläggsarbete som han är skyldig att utföra enligt 8 § tredje stycket.

10 § Tjänsten skall vidare anses felaktig, om resultatet avviker från sådana uppgifter av betydelse för bedömningen av tjänstens beskaffenhet eller ändamålsenlighet som kan antas ha inverkat på avtalet och som i samband med avtalets ingående eller annars vid marknadsföring har lämnats

1. av näringsidkaren,

2. av någon annan näringsidkare eller av en branschförening eller liknande organisation för näringsidkarens räkning, eller

3. av en leverantör av material till tjänsten eller av någon annan i tidigare led.

Första stycket gäller inte i fråga om uppgifter som i tid har rättats på ett tydligt sätt och inte heller om näringsidkaren varken kände till eller borde ha känt till uppgifterna.

11 § Tjänsten skall slutligen anses felaktig, om näringsidkaren i annat fall än som avses i 6 § första stycket före avtalets ingående har underlåtit att upplysa konsumenten om ett sådant förhållande rörande tjänstens beskaffenhet eller ändamålsenlighet som näringsidkaren kände till eller borde ha känt till och som han insåg eller borde ha insett vara av betydelse för konsumenten. En förutsättning för att tjänsten skall anses felaktig är dock att underlåtenheten kan antas ha inverkat på avtalet.

12 § Frågan om tjänsten är felaktig skall bedömas med hänsyn till förhållandena vid den tidpunkt då uppdraget avslutades. Avser tjänsten en sak som har överlämnats till näringsidkaren eller som av annan orsak befinner sig i hans besittning, anses uppdraget avslutat först när saken har kommit i konsumentens besittning.

Om näringsidkaren har utfört tjänsten men uppdraget inte kan avslutas i rätt tid på grund av något förhållande på konsumentens sida, är den avgörande tidpunkten i stället den då uppdraget skulle ha avslutats.

13 § Försämrans resultatet efter den tidpunkt som anges i 12 §, skall tjänsten anses felaktig om försämringen är en följd av att näringsidkaren har åsidosatt vad som ålegat honom enligt avtalet eller denna lag.

14 § Har näringsidkaren genom en garanti eller liknande utfästelse åtagit sig att under en viss tid efter den tidpunkt som anges i 12 § svara för resultatet av tjänsten och försämrans det utfästa resultatet under den angivna tiden, skall tjänsten anses felaktig.

Första stycket gäller ej, om näringsidkaren gör sannolikt att försämringen beror på en olyckshändelse eller därmed jämförlig händelse eller på vanvård, onormalt brukande eller något liknande förhållande på konsumentens sida.

15 § Avser tjänsten förvaring av en lös sak gäller i stället för vad som sägs i 9, 10 och 12–14 §§ att tjänsten skall anses felaktig, om förvaringen anordnas på ett sätt som avviker från

1. vad konsumenten med hänsyn till 4 § har rätt att kräva, även om avvikelsen beror på en olyckshändelse eller därmed jämförlig händelse,

2. sådana författningsföreskrifter eller myndighetsbeslut som väsentligen syftar till att säkerställa att föremålet för tjänsten är tillförlitligt från säkerhetssynpunkt, eller

3. vad som därutöver får anses avtalat.

Tjänsten skall också anses felaktig, om förvaringen anordnas i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller på ett sätt som avviker från sådana uppgifter enligt 10 § som inte i tid har rättats på ett tydligt sätt.

Påföljder vid fel

16 § Är tjänsten felaktig utan att det beror på något förhållande på konsumentens sida, får konsumenten hålla inne betalningen enligt 19 §. Han får vidare kräva att felet avhjälpas enligt 20 § första stycket eller också göra avdrag på priset eller häva avtalet enligt 21 §.

Dessutom får konsumenten kräva skadestånd av näringsidkaren enligt vad som sägs i 31 §.

I fråga om konsumentens rätt till skadestånd av någon annan än näringsidkaren finns bestämmelser i 33 §.

Reklamation

17 § Vill konsumenten åberopa att tjänsten är felaktig, skall han underrätta näringsidkaren om detta inom skälig tid efter det att han märkt eller bort märka felet (reklamation). Reklamation får dock inte ske senare än två år eller, i fråga om arbete på mark eller på byggnader eller andra anläggningar på mark eller i vatten eller på andra fasta saker, tio år efter det att uppdraget avslutades, såvida inte annat följer av en garanti eller liknande utfästelse.

Har näringsidkaren handlat grovt vårdslöst eller i strid mot tro

och heder, får reklamation alltid ske inom tio år efter det att uppdraget avslutades.

Har meddelande om reklamation lämnats in för befordran med post eller avsänts på annat ändamålsenligt sätt, anses reklamation ha skett när detta gjordes.

18 § Reklamerar konsumenten inte inom den tid som följer av 17 §, förlorar han rätten att åberopa felet.

Konsumentens rätt att hålla inne betalningen

19 § Konsumenten får hålla inne så mycket av betalningen som fordras för att ge honom säkerhet för hans krav på grund av ett fel hos tjänsten.

Avhjälpande

20 § Konsumenten har rätt att kräva att näringsidkaren avhjälper felet, om det inte medför olägenheter eller kostnader för näringsidkaren som är oskäligt stora i förhållande till felets betydelse för konsumenten.

Även om konsumenten inte kräver det får näringsidkaren avhjälpa felet, om han genast efter det att reklamation har kommit honom tillhanda erbjuder sig att göra detta och konsumenten inte har något särskilt skäl att avvisa erbjudandet.

Avhjälpande skall ske inom skälig tid efter det att konsumenten har gett näringsidkaren tillfälle till det.

Avhjälpande skall ske utan kostnad för konsumenten. Detta gäller dock inte kostnader som skulle ha uppkommit även om tjänsten hade utförts felfritt eller, om felet beror på en olyckshändelse eller därmed jämförlig händelse, kostnader för att ersätta material som konsumenten enligt avtalet om tjänsten har tillhandahållit och bekostat.

Prisavdrag och hävning

21 § Avhjälpas inte felet enligt vad som sägs i 20 §, får konsumenten göra avdrag på priset.

Om syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat och näringsidkaren insett eller bort inse detta, får konsumenten i stället häva avtalet. Detsamma gäller, om tjänsten har utförts i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 6 § produktsäkerhetslagen (1988:1604).

Har tjänsten utförts till en del och finns det starka skäl att anta att den inte kommer att fullföljas utan fel av väsentlig betydelse för konsumenten, får denne häva avtalet beträffande återstående del. Är felet sådant att syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat och näringsidkaren insett eller bort inse detta eller utförs tjänsten i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen eller 6 § produktsäkerhetslagen, får konsumenten i stället häva avtalet i dess helhet.

Om det redan innan tjänsten har påbörjats finns starka skäl att anta att den inte kommer att utföras utan fel av väsentlig betydelse för konsumenten, får denne häva avtalet.

Prisavdragets storlek

22 § Ett prisavdrag skall motsvara vad det kostar konsumenten att få felet avhjälpt, bortsett från sådana kostnader som avses i 20 § fjärde stycket andra meningen. Om ett på detta sätt beräknat prisavdrag är oskäligt stort i förhållande till den betydelse som felet har för konsumenten, skall prisavdraget i stället svara mot felets betydelse för konsumenten.

Avser tjänsten förvaring, skall prisavdraget alltid svara mot felets betydelse för konsumenten.

Verkningar av hävning

23 § Häver konsumenten avtalet, har näringsidkaren inte rätt till betalning för tjänsten. Näringsidkaren har rätt att återfå det material som han har tillhandahållit, om det kan ske utan att konsumenten åsamkas olägenheter eller kostnader av betydelse. I den mån det är skäligt skall konsumenten ersätta näringsidkarens kostnader för vad som ej kan återlämnas, dock högst med ett belopp som motsvarar dettas värde för konsumenten.

Har tjänsten utförts till en del och häver konsumenten avtalet beträffande återstående del, har näringsidkaren rätt till betalning

med ett belopp som motsvarar priset för tjänsten i dess helhet med avdrag för vad det kostar konsumenten att få den återstående delen utförd.

Näringsidkarens dröjsmål

Vad som avses med dröjsmål

24 § Dröjsmål på näringsidkarens sida föreligger om uppdraget, utan att det beror på något förhållande på konsumentens sida, inte har avslutats inom den tid som har avtalats eller, om någon tid inte har avtalats, inom den tid som är skälig med hänsyn särskilt till vad som är normalt för en tjänst av samma art och omfattning.

Dröjsmål på näringsidkarens sida föreligger också, om näringsidkaren inte iakttar en överenskommen tid för påbörjande av tjänsten eller för ett arbetes framskridande.

Påföljder vid dröjsmål

25 § Vid dröjsmål på näringsidkarens sida får konsumenten hålla inne betalningen enligt 27 §. Han får välja mellan att kräva att näringsidkaren utför tjänsten enligt 28 § och att häva avtalet enligt 29 §. Dessutom får konsumenten kräva skadestånd av näringsidkaren enligt vad som sägs i 31 §.

Reklamation

26 § Har uppdraget avslutats, får konsumenten häva avtalet eller fordra skadestånd på grund av ett dröjsmål endast under förutsättning att han senast inom skälig tid efter uppdragets avslutande har underrättat näringsidkaren om att han vill åberopa dröjsmålet (reklamation).

Har meddelande om reklamation lämnats in för befordran med post eller avsänts på annat ändamålsenligt sätt, anses reklamation ha skett när detta gjordes.

Konsumentens rätt att hålla inne betalningen

27 § Konsumenten får hålla inne så mycket av betalningen som fordras för att ge honom säkerhet för hans krav på grund av dröjsmål på näringsidkarens sida.

Om betalning enligt avtalet skall ske vid arbetets påbörjande eller under arbetets fortskridande, får konsumenten, även om det inte följer av första stycket, intill dess att arbetet påbörjas eller fortskrider hålla inne den del av betalningen som har förfallit efter dröjsmålets inträde. I fråga om betalning för sådan del av tjänsten som har utförts får konsumenten dock inte hålla inne mer än som följer av första stycket.

Konsumentens rätt att få tjänsten utförd

28 § Konsumenten får kräva att näringsidkaren utför tjänsten, om det inte medför olägenheter eller kostnader för näringsidkaren som är oskäligt stora i förhållande till konsumentens intresse av att avtalet fullföljs.

Hävning

29 § Är dröjsmålet av väsentlig betydelse för konsumenten, får han häva avtalet. Har mer än en obetydlig del av tjänsten utförts, får konsumenten dock häva avtalet endast beträffande den del som återstår. Även i ett sådant fall får avtalet hävas i sin helhet, om syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat på grund av dröjsmålet och näringsidkaren insett eller bort inse detta.

Om det finns starka skäl att anta att det kommer att inträffa dröjsmål av väsentlig betydelse för konsumenten, får han häva avtalet i enlighet med vad som sägs i första stycket.

Verkningar av hävning

30 § I fråga om verkningarna av hävning tillämpas 23 §.

Näringsidkarens skadeståndsskyldighet m m

Skadeståndsskyldighet på grund av fel eller dröjsmål

31 § Näringsidkaren är skyldig att ersätta konsumenten skada som denne tillfogas på grund av dröjsmål, om inte näringsidkaren visar att dröjsmålet beror på ett hinder utanför hans kontroll som

han inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid avtalets ingående och vars följder han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.

Beror dröjsmålet på någon som näringsidkaren har anlitat för att helt eller delvis utföra tjänsten, är näringsidkaren fri från skadeståndsskyldighet endast om också den som han har anlitat skulle vara fri enligt första stycket. Detsamma gäller om dröjsmålet beror på en leverantör som näringsidkaren har anlitat eller någon annan i tidigare led.

Näringsidkaren är skyldig att ersätta konsumenten skada som denne tillfogas på grund av fel, om inte näringsidkaren visar att det har förelegat ett sådant hinder som avses i första eller andra stycket för en felfri tjänst. Näringsidkaren är alltid skyldig att ersätta skadan, om resultatet av tjänsten avviker från vad han särskilt har utfäst.

Näringsidkarens skadeståndsskyldighet på grund av fel eller dröjsmål omfattar även ersättning för skada på föremålet för tjänsten eller annan egendom som tillhör konsumenten eller någon medlem av hans hushåll.

Näringsidkaren och konsumenten kan träffa avtal om att ersättning enligt första, andra eller tredje stycket ej skall omfatta förlust i näringsverksamhet.

Skadeståndsskyldighet i övrigt

32 § Om föremålet för tjänsten eller annan egendom som tillhör konsumenten eller någon medlem av hans hushåll skadas medan egendomen är i näringsidkarens besittning eller annars under dennes kontroll, är näringsidkaren även i annat fall än som sägs i 31 § skyldig att ersätta skadan, om inte näringsidkaren visar att skadan ej beror på försummelse av honom eller någon som på hans sida har anlitats för att utföra tjänsten.

Näringsidkaren är i övrigt skyldig att ersätta skada som tillfogas konsumenten, om skadan har vållats genom försummelse på näringsidkarens sida. Detsamma gäller i fråga om skada på egendom som tillhör någon medlem av konsumentens hushåll.

Näringsidkaren och konsumenten kan träffa avtal om att ersättning enligt första eller andra stycket på grund av skada på egendom ej skall omfatta förlust i näringsverksamhet.

Skadeståndsskyldighet för tredje man i vissa fall

33 § Har någon som avses i 10 § första stycket 2 eller 3 uppsåtligt eller av vårdslöshet lämnat vilseledande uppgifter av betydelse för bedömningen av tjänstens beskaffenhet eller ändamålsenlighet och är tjänsten på grund därav felaktig enligt 10 § eller 15 § andra stycket, är han skyldig att ersätta konsumenten skada som denne därigenom tillfogas.

Har någon som avses i 10 § första stycket 2 eller 3 underlåtit att lämna sådan information av betydelse för bedömningen av tjänstens beskaffenhet eller ändamålsenlighet som han enligt marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna eller säkerhetsinformation som han enligt 5 § produktsäkerhetslagen (1988:1604) har ålagts att lämna och kan underlåtenheten antas ha inverkat på avtalet om tjänsten, är han skyldig att ersätta konsumenten skada som denne därigenom tillfogas.

Skadeståndsskyldigheten enligt första eller andra stycket omfattar även ersättning för skada på föremålet för tjänsten eller på annan egendom som tillhör konsumenten eller någon medlem av hans hushåll.

Jämkning av skadestånd

34 § Om skyldigheten att utge skadestånd skulle vara oskäligt betungande med hänsyn till den skadeståndsskyldiges ekonomiska förhållanden, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt. Härvid skall även beaktas föreliggande försäkringar och försäkringsmöjligheter på den skadelidandes sida, den skadeståndsskyldiges möjligheter att förutse och hindra skadan samt andra särskilda omständigheter.

Undantag för personskada

35 § Bestämmelserna i 31–34 §§ gäller inte ersättning för personskada.

Priset m m

Priset

36 § I den mån priset inte följer av avtalet, skall konsumenten betala vad som är skäligt med hänsyn till tjänstens art, omfattning

och utförande, gängse pris eller prisberäkningssätt för motsvarande tjänster vid avtalstillfället samt omständigheterna i övrigt.

Har näringsidkaren lämnat en ungefärlig prisuppgift får det uppgivna priset dock inte överskridas med mer än 15 procent, såvida inte någon annan prisgräns har avtalats eller näringsidkaren har rätt till pristillägg enligt 38 §.

37 § Har konsumenten uppdragit åt näringsidkaren att företa enbart förberedande undersökning för att utreda omfattningen av eller kostnaden för en tjänst, är konsumenten inte skyldig att betala för undersökningen, om han på grund av sedvana inom branschen eller i övrigt har haft skäl att anta att undersökningen skulle göras utan ersättning.

Pristillägg

38 § Näringsidkaren har rätt till pristillägg

1. om han har utfört tilläggsarbete i enlighet med bestämmelserna i 8 §, eller

2. om tjänsten har fördyrats på grund av omständigheter som är att hänföra till konsumenten och som näringsidkaren inte bort förutse när avtalet träffades.

I fråga om pristilläggets storlek gäller bestämmelserna i 36 §.

Betalning efter olyckshändelse m m

39 § Konsumenten är inte skyldig att betala för arbete som näringsidkaren har utfört eller material som denne har tillhandahållit i den mån arbetet eller materialet försämras eller går förlorat genom en olyckshändelse eller därmed jämförlig händelse som inträffar före den tidpunkt som anges i 12 §.

Specificerad räkning

40 § Näringsidkaren är skyldig att på konsumentens begäran ställa ut en specificerad räkning för tjänsten. Räkningen skall göra det möjligt för konsumenten att bedöma det utförda arbetets art och omfattning. I den mån tjänsten inte har utförts mot fast pris skall det även framgå av räkningen hur priset har beräknats.

Tid för betalning

41 § Om inte annat följer av avtalet, är konsumenten skyldig att betala vid anfordran sedan näringsidkaren har utfört tjänsten.

Har konsumenten i tid begärt en specificerad räkning, är han inte skyldig att betala förrän en sådan räkning har kommit honom till handa.

Avbeställning

42 § Avbeställer konsumenten tjänsten innan den har slutförts, har näringsidkaren rätt till ersättning för den del av tjänsten som redan har utförts samt för arbete som måste utföras trots avbeställningen. Ersättningen skall motsvara det pris som skulle ha gällt, om avtalet endast hade avsett vad som har utförts.

Näringsidkaren har vidare rätt till ersättning för förluster i form av kostnader för den återstående delen av tjänsten samt ersättning för förluster i övrigt på grund av att han har underlåtit att ta på sig annat arbete eller på grund av att han på annat sätt har inrättat sig efter uppdraget. Näringsidkaren har dock inte rätt till sådan ersättning, om konsumentens syfte med tjänsten har blivit förfelat på grund av att

1. föremålet för tjänsten har skadats eller gått förlorat utan att detta har berott på försummelse på konsumentens sida, eller

2. konsumenten har hindrats att dra nytta av tjänsten till följd av författningsföreskrifter, myndighetsbeslut eller andra liknande omständigheter utanför hans kontroll.

Ersättning till näringsidkaren enligt andra stycket får inte överstiga hans förlust till följd av avbeställningen.

43 § Näringsidkaren får förbehålla sig en på förhand bestämd ersättning vid avbeställning, om den är skälig med hänsyn till vad som vid avbeställning normalt kan antas tillkomma en näringsidkare som ersättning enligt 42 §.

44 § Om den avbeställda tjänsten avser arbete på en sak som har överlämnats till näringsidkaren eller som av annan orsak befinner sig i hans besittning och konsumenten inte i rätt tid betalar vad han enligt 42 eller 43 § är skyldig för tjänsten eller ställer säkerhet

för näringsidkarens fordran på denna ersättning, får näringsidkaren fullfölja tjänsten och kräva fullt pris för denna.

Första stycket gäller ej, om det är uppenbart att näringsidkaren vid en sådan försäljning av saken som avses i 50 § andra stycket ändå kommer att få betalning för sin fordran, sedan kostnaderna för försäljningen och vad näringsidkaren har att fordra enligt 50 § första stycket har dragits av från köpeskillingen.

Konsumentens dröjsmål

Näringsidkarens rätt att inställa arbetet

45 § Skall betalning enligt avtalet ske helt eller delvis innan tjänsten har utförts och betalar inte konsumenten i rätt tid, får näringsidkaren inställa arbetet till dess att konsumenten betalar. Om det följer av avtalet att konsumenten skall medverka till tjänstens utförande och han inte i rätt tid lämnar sådan medverkan som utgör en väsentlig förutsättning för utförandet, får näringsidkaren inställa arbetet till dess att konsumenten lämnar sin medverkan.

Har tjänsten påbörjats, är näringsidkaren dock skyldig att så vitt möjligt utföra arbete som inte kan uppskjutas utan risk för allvarlig skada för konsumenten, om inte arbetet medför väsentliga kostnader eller olägenheter för näringsidkaren.

Inställer näringsidkaren arbetet enligt första stycket, har han rätt till ersättning för kostnader och andra förluster som detta åsamkar honom, om konsumenten inte visar att dröjsmålet ej beror på försummelse på hans sida.

Hävning

46 § Om konsumenten i fall som avses i 45 § inte betalar eller lämnar sin medverkan i rätt tid och dröjsmålet är av väsentlig betydelse för näringsidkaren, får denne häva avtalet beträffande återstående del av tjänsten. Detsamma gäller om näringsidkaren enligt 6 § tredje stycket har avbrutit påbörjat arbete för att få anvisningar av konsumenten och avbrottet medför väsentlig olägenhet för honom.

Vill näringsidkaren häva avtalet enligt första stycket skall han först påminna konsumenten om att denne skall betala, medverka eller lämna anvisningar samt ge konsumenten skälig tid att göra detta.

Har en påminnelse lämnats in för befordran med post eller avsänts på annat ändamålsenligt sätt, anses påminnelse ha skett när detta gjordes.

47 § Näringsidkaren får också häva avtalet beträffande återstående del av tjänsten, om det redan på förhand finns starka skäl att anta att konsumenten inte i rätt tid kommer att betala eller lämna medverkan enligt 45 § och att dröjsmålet blir av väsentlig betydelse för näringsidkaren.

48 § Häver näringsidkaren avtalet, är konsumenten skyldig att betala som om han hade avbeställt tjänsten den dag då hävningen skedde.

Näringsidkarens rätt att hålla kvar föremålet för tjänsten m m

49 § Avser tjänsten en sak som har överlämnats till näringsidkaren eller som av annan orsak befinner sig i hans besittning och betalar inte konsumenten i rätt tid vad näringsidkaren har att fordra på grund av uppdraget, får näringsidkaren hålla kvar saken till dess att han har fått betalt eller, vid tvist om betalningen, till dess att konsumenten har ställt godtagbar säkerhet för det belopp som näringsidkaren har krävt.

50 § Näringsidkaren skall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas av honom för att vårda en sak som han håller kvar enligt 49 § eller som inte har hämtats i rätt tid. Han har rätt till skälig ersättning för vården.

I fråga om näringsidkarens rätt att sälja en sak som har överlämnats till honom eller som av annan orsak befinner sig i hans besittning finns bestämmelser i lagen (1985:982) om näringsidkarens rätt att sälja saker som inte har hämtats.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1991. I fråga om avtal som har ingåtts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser.

3. Jordabalken

4 kap Köp, byte och gåva

Köpets form

1 § Köp av fast egendom slutes genom upprättande av köpehandling som underskrives av säljaren och köparen. Handlingen skall upptaga köpeskillingen och innehålla förklaring av säljaren att egendomen överlåtes på köparen. Köpes utom fast egendom även annat mot en gemensam köpeskillning, är det tillräckligt att denna anges.

Köp som inte uppfyller föreskrifterna i första stycket är ogiltiga. Dock är förvärv, som har gjorts enligt lagen (1982:352) om rätt till fastighetsförvärv för ombildning till bostadsrätt eller lagen (1985:658) om arrendatorers rätt att förvärva arrendestället, giltiga även om föreskrifterna i första stycket inte har iakttagits.

2 § Har köp slutits och upprättas därefter köpebrev eller annan ytterligare köpehandling angående samma förvärv, äger 1 § första stycket tillämpning även i fråga om den senare handlingen. Handling som icke uppfyller dessa föreskrifter är utan verkan som köpehandling.

3 § Bestämmelse vid köp som ej intages i köpehandlingen är ogiltig, om den innebär att

1. förvärvets fullbordan eller bestånd är beroende av villkor,
2. säljaren ej skall bära sådan ansvar som avses i 21 §,
3. köparens rätt att överlåta fastigheten eller att söka inteckning eller upplåta rättighet i fastigheten inskränkes.

Villkorligt köp

4 § Köps fullbordan eller bestånd får ej göras beroende av villkor under mer än två år från den dag då köpehandlingen upprättades. Har längre tid avtalats, är köpet ogiltigt. Om tiden ej bestämts, skall den anses vara två år.

Första stycket äger icke tillämpning på villkor, varigenom förvärvets fullbordan eller bestånd göres beroende av att köpeskil-

lingen erlägges eller att i 7–9 §§ avsedd fastighetsbildning sker, och utgör ej heller hinder att uppställa villkor som grundas på bestämmelse i lag.

5 § Har i köpehandlingen föreskrivits att köpebrev skall upprättas, skall det anses som om förvärvets fullbordan eller bestånd gjorts beroende av köpeskillingens erläggande.

6 § Har enligt köpehandlingen förvärvets fullbordan eller bestånd gjorts beroende av villkor och upprättas därefter köpebrev eller annan ytterligare köpehandling angående förvärvet, beror förvärvets fullbordan eller bestånd ej längre av villkoret, om icke detta intages även i den senare handlingen.

Köp av del av fastighet

7 § Köp, som innebär att visst område av fastighet kommer i särskild ägares hand, är giltigt endast om fastighetsbildning sker i överensstämmelse med köpet genom förrättning, som är sökt senast sex månader efter den dag då köpehandlingen upprättades och, om förrättningen ej är avslutad vid utgången av nämnda tid, skall verkställas på grundval av köpet.

8 § Den som köpt andel i fastighet utan villkor att andelen skall utbrytas genom fastighetsbildning innehar fastigheten under samäganderätt med den eller de andra delägarna.

Har i köpehandlingen föreskrivits att andelen skall utbrytas äger 7 § motsvarande tillämpning.

9 § I fråga om köp av mark som är samfälld för flera fastigheter eller av fastighets andel i sådan mark äger 7 § motsvarande tillämpning.

Säljarens och köparens rättigheter och förpliktelser

10 § Avkastning, som fastigheten frambringar före den dag då tillträde skall ske, tillkommer säljaren. Denne får dock icke avverka skog annat än till husbehov och ej heller avhända fastigheten annat än dess vanliga avkastning.

Arrendeavgift, hyra och annan inkomst av fastigheten, som belöper på tiden före tillträdesdagen, tillkommer säljaren.

Avgift som utgår för fastigheten och belöper på tiden från och med tillträdesdagen bäres av köparen. I förhållande till säljaren svarar köparen för stämpelskatt för förvärvet.

11 § Säljaren står faran för att fastigheten av våda skadas eller försämrass medan den fortfarande är i säljarens besittning. Faran ligger dock på köparen, om fastigheten ej tillträtts till följd av dröjsmål på köparens sida.

Har fastigheten skadats eller försämrats på grund av händelse för vilken säljaren står faran, får köparen göra avdrag på köpeskillingen eller, om skadan är av väsentlig betydelse, häva köpet. Väckes ej talan om hävning inom ett år från det tillträde skedde, är rätten till sådan talan förlorad.

12 § Har fastigheten efter köpet skadats eller försämrats genom säljarens vanvård eller vållande, får köparen göra avdrag på köpeskillingen eller, om skadan är av väsentlig betydelse, häva köpet. Han har dessutom rätt till ersättning för skada.

Väckes ej talan om hävning inom ett år från det tillträdet skedde, är rätten till sådan talan förlorad, om ej säljaren handlat grovt vårdslöst eller i strid mot tro och heder.

13 § Underlåter säljaren utan skäl att avträda fastigheten i rätt tid, skall han ersätta köparen dennes skada. Köparen får även häva köpet, om dröjsmålet är av väsentlig betydelse.

14 § Undandraget sig säljaren utan skäl att enligt föreskrift i köpehandling medverka till upprättande av köpebrev eller annan ytterligare köpehandling angående förvärvet eller att fullgöra annat som ankommer på honom för att bereda köparen möjlighet till lagfart, äger 13 § motsvarande tillämpning.

15 § Kan köparen i annat fall än som avses i 14 § icke erhålla lagfart, har han rätt att häva köpet och få ersättning för skada, om ej hindret mot lagfart beror på köparen eller var känt för honom när köpet slöts. Köpet får dock hävas endast om skadan är av väsentlig betydelse.

Väckes ej talan om hävning inom ett år från den dag då tiden för sökande av lagfart utgick eller, om lagfart då var sökt, den dag

då slutligt beslut i lagfartsärendet vann laga kraft, är rätten till sådan talan förlorad, om ej säljaren handlat grovt vårdslöst eller i strid mot tro och heder.

16 § Svarar fastigheten på grund av inteckning eller upplåtelse av panträtt för högre belopp än som förutsattes vid köpet, får köparen av köpeskillingen innehålla vad som på grund härav kan komma att utgå ur fastigheten. Om ej så mycket av köpeskillingen återstår att betala och säljaren icke erlägger skillnaden inom en månad efter tillsägelse, har köparen rätt att häva köpet och få ersättning för skada.

Avser inteckning i den överlåtna fastigheten även annan fastighet och förutsattes ej detta vid köpet, har köparen rätt att häva köpet och erhålla ersättning för skada, om ej säljaren inom en månad efter tillsägelse ombesörjt, att det gemensamma ansvaret upplösts.

17 § Besväras fastigheten av annan rättighet än som avses i 16 § utan att köparen vid köpet ägde eller bort äga kännedom därom, äger 12 § motsvarande tillämpning.

Första stycket gäller även när annan än säljaren ägde byggnad eller annat som, om det är i samme ägares hand som fastigheten, enligt lag hör till denna samt köparen var i god tro vid köpet.

18 § Medför offentlig myndighets beslut att köparen icke förvärvat den rådighet över fastigheten som han vid köpet hade skäl att förutsätta, äger 12 § motsvarande tillämpning.

19 § Om fastigheten inte stämmer överens med vad som följer av avtalet eller om den annars avviker från vad köparen med fog kunnat förutsätta vid köpet, tillämpas vad som sägs i 12 § om köparens rätt att göra avdrag på köpeskillingen eller häva köpet. Köparen har dessutom rätt till ersättning för skada, om felet eller förlusten beror på försummelse på säljarens sida eller om fastigheten vid köpet avvek från vad säljaren får anses ha utfäst.

Som fel får inte åberopas en avvikelse som köparen borde ha upptäckt vid en sådan undersökning av fastigheten som varit påkallad med hänsyn till fastighetens skick, den normala beskaffenheten hos jämförliga fastigheter samt omständigheterna vid köpet.

19 a § Köparen får inte åberopa att fastigheten är felaktig enligt 11, 12 och 17–19 §§, om han inte lämnar säljaren meddelande om felet inom skälig tid efter det att han märkt eller borde ha märkt felet (reklamation).

Utan hinder av första stycket får köparen åberopa att fastigheten är felaktig, om säljaren har handlat grovt vårdslöst eller i strid mot tro och heder.

Har köparen avsänt ett meddelande som anges i första stycket på ett ändamålsenligt sätt, får meddelandet åberopas även om det försenas, förvanskas eller inte kommer fram.

19 b § Köparens fordran på grund av fel i fastigheten preskriberas tio år efter det att han har tillträtt fastigheten, om inte preskriptionen avbryts dessförinnan.

19 c § Ett avdrag på köpeskillingen skall beräknas så att förhållandet mellan det nedsatta och det avtalsenliga priset svarar mot förhållandet vid tidpunkten för tillträdet mellan fastighetens värde i felaktigt och i avtalsenligt skick.

19 d § En näringsidkare som i sin yrkesmässiga verksamhet sålt en fastighet till en konsument huvudsakligen för enskilt ändamål får inte mot konsumenten åberopa ett köpevillkor som i jämförelse med bestämmelserna i 11–19 c §§ är till nackdel för denne.

Första stycket gäller inte om konsumenten tillförsäkras ett sådant garanti-, försäkrings- och avtalsskydd som ställs om villkor för statlig bostadsfinansiering.

Näringsidkaren och konsumenten kan utan hinder av första stycket träffa avtal om att ersättning för skada enligt bestämmelserna i 12–19 §§ ej skall omfatta förlust i näringsverksamhet.

20 § Säljaren skall till köparen överlämna honom tillhöriga kartor och andra handlingar angående fastigheten vilka är av betydelse för köparen som ägare av denna. Om handlingarna angår även annan egendom, skall de efter tillsägelse tillhandahållas köparen.

21 § Om fastigheten kan frånvinnas köparen efter klander, skall säljaren återbära köpeskillingen och, om köparen var i god tro vid köpet, ersätta köparen dennes skada.

Är första stycket tillämpligt beträffande endast en del av fastigheten, får köparen, om han var i god tro vid köpet, häva detta såvitt angår fastigheten i övrigt. Bestämmelserna i 12 § äger därvid motsvarande tillämpning. Den tid inom vilken talan om hävning skall väckas räknas dock från det fastighetsdelen frångick köparen.

22 § Kan säljaren ej erlagga vad som åligger honom enligt 21 §, får köparen kräva säljarens fångesmän i tur och ordning i den mån de ej är fria från ansvar enligt 21 §.

23 § Har köparen icke erlagt hela köpeskillingen när klandertalan väckes, får han innehålla återstoden till dess betryggande säkerhet ställes för vad som säljaren kan åläggas att utge, om talan bifalles.

24 § Blir köp av fastighet ej bestående på den grund att fastigheten överlåtits även till annan och denna överlåtelse skall åtnjuta företräde, äger 21 § motsvarande tillämpning. Talan om hävning skall dock väckas inom den tid som anges i 15 §.

Sedan talan om företräde mellan överlåtelseerna väckts, äger även 23 § motsvarande tillämpning.

25 § I fråga om säljarens rätt till ränta på köpeskillingen gäller bestämmelserna i räntelagen (1975:635).

Om köpet enligt förbehåll i köpehandlingen häves på grund av utebliven betalning av köpeskillingen, skall köparen ersätta säljaren dennes skada.

26 § Är förvärvets fullbordan eller bestånd enligt köpehandlingen beroende av att köpeskillingen betalas och har köparen sedan köpet slöts

blivit försatt i konkurs,

fått till stånd offentlig ackordsförhandling utan konkurs,

vid utmätning funnits sakna tillgång att betala sin skulder,

om han är köpman, inställt sina betalningar eller

i annat fall funnits vara på sådant obestånd att han måste antagas icke kunna fullgöra sin betalningsskyldighet mot säljaren, har säljaren rätt att häva köpet, om ej utan oskäligt uppehåll efter tillsägelse betryggande säkerhet ställes för köpeskillingen. Häves köpet, skall köparen ersätta säljaren dennes skada.

27 § Har köparen erhållit inteckning eller upplåtit panträtt i fastigheten, får han häva köpet endast när han erlagt så mycket av köpeskillingen att säljaren kan innehålla belopp som svarar mot vad som kan komma att utgå ur fastigheten på grund av inteckningen eller pantsättningen. Om vad som köparen erlagt av köpeskillingen ej förslår, får han häva köpet endast om han betalar skillnaden. Avser inteckningen även fastighet som icke ingick i köpet, får köparen häva köpet endast om han dessutom ombesörjt, att det gemensamma ansvaret upplösts.

Om köparen upplåtit annan rättighet och denna väsentligt minskar fastighetens värde eller dess användbarhet i säljarens hand eller om eljest fastigheten väsentligt försämrats eller på annat sätt nedgått i värde på grund av åtgärd eller annan omständighet, som är att hänföra till köparen eller beror av denne, får köparen häva köpet endast om säljaren får ersättning för värdeminskningen.

Byte

28 § Bestämmelserna i 1–27 §§ gäller i tillämpliga delar i fråga om byte. Om fastighet som gått i byte mot annan fastighet kan fränvinnas förvärvaren efter klander eller frångår honom till följd av omständighet som anges i 24 §, får han dock icke återtaga den fastighet han lämnade i byte. I stället har han rätt till ersättning i pengar.

Gåva

29 § Bestämmelserna i 1–3 och 7–9 §§ äger motsvarande tillämpning i fråga om gåva.

30 § Är gåvas fullbordan eller bestånd beroende av villkor under viss tid utöver två år från den dag då gåvohandlingen upprättades eller under obestämd tid, gäller villkoret icke mot den till vilken gåvotagaren överlåtitt fastigheten, såvida icke talan om återgång av gåvan blivit väckt före överlåtelsen. Kan till följd av att villkoret sålunda icke blir gällande givaren ej återfå gåvan, har gåvotagaren att till givaren utge gåvans värde.

Om gåva till förmån för ofödda finns särskilda bestämmelser.

31 § Återgår gåva på grund av villkor som avses i 30 § och skall panträtt eller annan rättighet som tillkommit efter upplåtelse av gåvotagaren alltjämt bestå, skall gåvotagaren ersätta givaren dennes förlust.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1991. I fråga om avtal som har ingåtts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser.

DEN NYA KONSUMENT- SKYDDSS- LAGSTIFTNINGEN

En ny konsumentköplag som uttömmande skall reglera det köprättsliga förhållandet mellan näringsidkare och konsument träder i kraft 1 januari 1991. Vissa konsumentköp av fastigheter och sk småhusentreprenader kommer samtidigt genom ändring i jordbalken 4 kap och konsumenttjänstlagen att omfattas av tvingande civilrättslig reglering. Den nya köplagen som träder i kraft samtidigt med konsumentköplagen medför dessutom behov av ytterligare lagändringar, bl a i konsumenttjänstlagen, för att uppnå civilrättslig samstämmighet.

Jan Ramberg, som är professor i civilrätt vid Stockholms universitet och författare till avsnitten om den nya köplagen i J Hellner-J Ramberg, Speciell avtalsrätt I. Köprätt (1989), lämnar i denna bok en kortfattad redogörelse för dessa viktiga nyheter inom konsumenträtten.

Juristförlaget
Stockholm

ISBN 91-7598-464-4